

SIGRID RØYSENG

kunstkritikk.no

en evaluering

NORSK
KULTURRÅD

Copyright © 2008 by Norsk kulturråd
All rights reserved
Utgitt av Norsk kulturråd i kommisjon hos Fagbokforlaget

ISBN: 978-82-7081-143-4

Grafisk produksjon: John Grieg AS, Bergen

Omslagsdesign ved forlaget
Forsidebilde: Bull.Miletic, Wiegenlied (Still #12), 2004

Sideombrekking: Laboremus Prepress AS

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 – Faks: 55 38 88 01
E-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

For mer informasjon om Norsk kulturråd og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturrad.no

Norsk kulturråds utgivelser omfatter skrifter som kan ha forsknings- og utredningsmessig interesse for Norsk kulturråd, for deler av norsk kultur- og samfunnsliv, og for forskere og utredere på kulturfeltet.

Utgivelsene redigeres av Norsk kulturråds FoU-seksjon og utgis av Norsk kulturråd i samarbeid med Fagbokforlaget. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, står for den enkelte forfatters regning – og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger

Forord

I desember 2006 fikk Telemarksforskning-Bø ved undertegnede i oppdrag av Norsk kulturråd å evaluere kunstkritikk.no. Kunstkritikk.no er som navnet forteller, et nettsted hvor det publiseres kunstkritikker. Prosjektet har hatt finansiering fra Norsk kulturråd, og har hatt som målsetting å utvikle norsk kunstkritikk og styrke den kritiske refleksjonen i norsk kunstliv. Arbeidet med evalueringen kom i gang på forsommeren 2007. Jeg vil takke alle som har bidratt til gjennomføringen av evaluerings-

arbeidet. Ikke minst gjelder det de seks informantene som har stilt til personlige intervjuer, og de 42 informantene som har brukt tid og energi på å svare på e-postintervjuet som ble sendt ut til alle skribentene på nettstedet. Jeg har fått nyttige innspill til evalueringen fra forskningsleder Ellen K. Aslaksen, rådgiver i billedkunstseksjonen Kalle Øen, begge i Kulturrådet, fra førstelektor Dag Solhjell ved Høgskolen i Telemark, og fra to eksterne konsulenter. Sluttproduktet står jeg imidlertid alene ansvarlig for.

Bø i Telemark, 6. mars 2008
Sigrid Røyseng

Innhold

1 Innledning	7	Skrivekursene	27
Kunstkritikk.no	7	Kan kunstkritikere utdannes?	28
Svakt område	8	Oppsummering	29
Kunstkritikkens vilkår		4 Kunstkritikk.no	
– hva vet vi?	9	 som kulturell offentlighet	30
Evalueringsens mål og problemstillinger	12	Utvalget av utstillinger	30
Under kunstsosiologens lupe	13	Økt kunstkritisk mangfold	32
Datamateriale	14	Nettets forjettelse	32
Avgrensninger og presiseringer	15	... og forbannelse	35
2 Kunstkritikk.no – et overblikk	16	Nettstedets status	35
Nettstedet	16	En deloffentlighet	36
Organisering	19	5 Oppsummering	
Publiseringstakt	19	 og innspill til diskusjon	39
3 Nye stemmer	21	Hovedpunkter i evalueringen	39
Skribentenes sosiale kjennetegn	21	Innspill til diskusjon	40
Redaksjonens arbeid med rekruttering	24	Referanser	41
Aktivitet og inntekt	25	Vedlegg	42
Nettet inkluderer og ekskluderer	27		

Innledning

Kunstkritikk.no

Kunstkritikk.no er et prosjekt som er iverksatt med sikte på å «utvikle norsk kunstkritikk og styrke den kritiske refleksjonen i norsk kunstliv». ¹ Med kunstkritikk menes det her primært kritikk av billedkunst. Prosjektet ble initiert av kunstseksjonen i Norsk kritikerlag og tar, som navnet forteller, primært form av et nettsted. Nettstedet oppdateres hver uke og inneholder anmeldelser, kommentarer og mer eksperimenterende tekster, samt en aktueltspalte. Kunstkritikk.no ønsker dessuten å være et forum for viktige kunstdebatter. ²

Nettstedet ble startet opp i september 2003 og har vært i kontinuerlig drift siden. Norsk kulturråd ga treårig prosjektstøtte for perioden 2003–2005: 629 500 kroner for det første året og 559 500 kroner årlig for de to påfølgende. Utover driften av nettstedet skulle den treårige bevilgningen gå til skriveseminarer for kunstkritikere. Etter at den treårige prosjektstøtten tok slutt sommeren 2006, drev kunstkritikk.no videre med en mindre bevilgning fra stiftelsen Fritt Ord. Sommeren 2007 fikk nettstedet en ny ettårig bevilgning fra Norsk kulturråd på 600 000 kroner.

I søknaden som kunstseksjonen av Kritikerlaget sendte til Kulturrådet i 2002, ble følgende målsetting for nettstedet formulert:

Målsettingen er at nettstedet skal innarbeide seg som et «must» for folk i kunstbransjen, andre kunstinteresserte og folk som er interessert i samtidens visuelle kultur. Det bør kunne konkurrere med aviser som Aftenposten, Dagbladet osv. og dermed utfordre de etablerte kritikerstemmene.

Nettstedet skal skape en bredere og mer levende kunstdebatt i norsk offentlighet (som i neste omgang kan bli fanget opp av de vanlige mediene). Nettstedet kan også generere annen virksomhet i samarbeid med kunstseksjonen i Kritikerlaget (debattmøter) og Morgenbladet. Bør ha som ambisjon å være interessant for kunstinteresserte i andre nordiske land, og bør også bruke nordiske skribenter. ³

Målet for prosjektet var altså å skape et vitalt sentrum for offentlig diskusjon om og refleksjon over kunst. Nettstedet skulle rette seg mot en forholdsvis spesifikk målgruppe, nemlig kunstlivets aktører og andre kunstinteresserte, eller som det er formulert på nettstedet: «Nettstedet retter seg mot det kunstinteresserte publikum, kunstnere, fagpersoner og kunstlivet ellers.» ⁴

Det ble videre understreket at den faglige profilen til nettstedet skal være relativt åpen. I tråd med forståelsen av at samtidskunsten kjennetegnes ved at den bearbeider og tematiserer hele bredden av visuelle uttrykk, ble det understreket at nettstedet skulle ha en tilsvarende bredde både i valg av saker og skribenter. Nettstedet skulle:

Dekke kunstfeltet, dvs. billedkunst og kunsthåndverk, samt visuell kultur i bred forstand (design, arkitektur, kunstfilm, reklame og populærkultur). Ved at samtidskunst blir innfattet i en bredere ramme av visuell kultur, trekkes den ut av det tradisjonelle høykunst-perspektivet og kan forstås i et mer kulturanalytisk perspektiv. Dette er mer relevant i forhold til samtidens kunst og sammensatte kultur. Det gir også tilgang på et større spekter av skribenter, noe som er nødvendig i et såpass lite miljø som det norske. En markering av en slik faglig ramme (kunst som del av visuell kultur) vil i seg selv være et tilskudd til norsk kunstkritikk. ⁵

1 Skisse til evaluering av prosjektet kunstkritikk.no, Norsk kulturråd, FoU-seksjonen 11.09.2006.

2 Jf. beskrivelse på prosjektets hjemmeside, <http://www.kunstkritikk.no/about>

3 Søknaden til Norsk kulturråd, datert 1. august 2002.

4 Jf. beskrivelse på prosjektets hjemmeside, <http://www.kunstkritikk.no/about>

5 Søknaden til Norsk kulturråd, datert 1. august 2002.

Spesifiseringen av nettstedets faglige profil innebærer altså at prosjektet skulle søke å åpne seg emnemessig mot den visuelle kulturen i bredere forstand, også utenfor den tradisjonelle «høykunsten». I tillegg representerer uttrykket «et mer kulturanalytisk perspektiv» en åpning for å trekke inn flere typer kompetanse i valget av skribenter.

Svakt område

Bakgrunnen for at kunstkritikk.no ble etablert, var en oppfatning om at kritikken av billedkunst sto svakt i Norge. I søknaden Kritikerlaget sendte til Norsk kulturråd, ble det slått fast at kritikken av billedkunst sto svakere enn kritikken innen en del andre kunstarter; ikke minst ble litteratur trukket fram som den mest åpenbare kontrasten.⁶ I prosjektsøknaden understrekes det at billedkunstkritikkens svake stilling henger sammen med kunststartens små muligheter kommersielt:

En mulig årsak til dette kan være at kunstsektoren har et relativt dårlig kommersielt potensial. Dette avspeiler seg i medienes prioriteringer, nylig eksplisitt uttrykt av Dagsavisens kulturredaktør i forbindelse med nedleggelsen av avisens faste kunstkritikk.⁷

Det er en kjensgjerning at prisene på billedkunst i mange tilfeller langt overstiger prisene på andre typer kunst, og at billedkunst fungerer som investeringsobjekter i kapitalsterke kretser. På denne måten kan billedkunstfeltet framstå som et svært kommersielt område. Likevel er det langt flere mennesker som kjøper bøker enn billedkunst. Grovt sagt representerer billedkunsten et elitemarked, mens litteraturen representerer et massemarked. Det er således større slektskap mellom avisenes og forlagenes/bokhandelnes markeder enn avisenes og gallerienes markeder.

Samtidig som det i søknaden ble framhevet at kritikken av billedkunst står svakere enn kritikken på en del andre kunstfelt, ble det også lagt vekt på at kritikkenes svake stilling står i kontrast til den generelle utviklingen i billedkunstfeltet. I søknaden fra Kritikerlaget uttrykkes det slik:

Mens vi de siste 10–15 årene har fått flere kunstinstitusjoner (både regionale, nasjonale og private), bedre tilgang til internasjonal samtidskunst og et høyere aktivitetsnivå generelt, med et sterkt økende antall kunstnere og kunstutstillinger – synes den seriøse dekkningen av kunst å tape terreng.⁸

Fra Kritikerlagets synspunkt var det altså en påtakelig ulikevekt mellom den generelle utviklingen innen den samtidige billedkunsten i løpet av 1990- og tidlig 2000-tallet på den ene siden og utviklingen av kritikken av (og andre former for meningsproduksjon om) billedkunsten i samme periode på den andre. I søknaden fra Kritikerlaget understrekes det at denne ulikevekten holdes oppe av den offentlige bevilgningsstrukturen på billedkunstfeltet:

Det er et paradoks at det offentlige bruker mye penger til å støtte produksjon og formidling av kunst, men nærmest ingen ting på å bygge opp gode rammebetingelser for forståelsen av og debatten rundt samtidskunst. For mange kunstnere innebærer dette at de skaper i et vakuum. Å styrke den seriøse kunstkritikken er derfor i høyeste grad i kunstnerens egen interesse.⁹

For å bruke økologiske metaforer tar Kritikerlaget her til orde for å gjenopprette balansen mellom de ulike delene av billedkunstfeltets næringskjede. I tråd med denne tenkningen vil en satsing på kritikken ikke bare komme kritikerne selv til gode, men også styrke de andre delene av næringskjeden, ikke minst kunstnerne. Samtidig framheves det at en satsing på kunstkritikken i neste runde vil kunne få mediene til å interessere seg mer for billedkunsten enn det de gjorde på søknadstidspunktet:

Det er derfor nødvendig at kunstlivet/kunstkritikken selv tar et initiativ for å styrke kunstkritikken og den uavhengige, seriøse kunstdebatten. Hvis kunstlivet evner å drive sin egen kritiske diskusjon på en aktiv, faglig oppdatert og levende måte, vil det i neste omgang kunne øke medienes interesse for kunstsektoren. Det vil i tillegg kunne høyne kunnskapsnivået mht. hvilke kunstdebatter som føres i mediene og hvordan de føres. Vi mener at hele det norske kunstlivet, dvs. kunstnere, museer og gallerier, taper på at kunstkritikken står så lavt og er så marginal.¹⁰

Ved å styrke kunstkritikken vil man i tråd med denne tenkningen bidra til at kunnskaps- og reflek-

6 Ibid.

7 Ibid.

8 Ibid.

9 Ibid.

10 Ibid.

sjonsnivået i debatter om kunst generelt løftes opp til et høyere nivå.

Muligheten til at feltet selv kunne ta et initiativ, åpnet seg med nettmediet. Ved å lage et prosjekt som utspiller seg på nettet, kunne man omgå det problemet som lå i avisredaksjonenes manglende prioritering av billedkunstkritikken. Ifølge Jon-Ove Steihaug, som fikk ideen til prosjektet, var muligheten som lå i nettmediet, således avgjørende for at et initiativ kunne komme fra kunstkritikerne selv. Her kom man utenom de kommersielle hensynene avisene styrer etter. I intervju uttaler Steihaug således:

Min idé var at det med Internett ble mulig på en enkel måte å lage sitt eget offentlige rom hvor man ikke var underlagt pressens typiske prioriteringer. Dermed kunne man vise i praksis at det fantes viktige kunstdiskusjoner som ikke ble fanget opp, noe som i neste omgang kunne føre til en opprioritering av kunststoffet i media generelt og en mer kvalifisert debatt. Et viktig moment var også behovet for å utvikle nye kritikerstemmer og skape en større bredde.¹¹

Tidsmessig falt initiativet fra Kritikerlaget sammen med at Norsk kulturråd definerte «økt kritisk refleksjon og dialog» som et av sine mål for arbeidet på billedkunstområdet.¹² I virksomhetsplanen for 2003-2005 slo Kulturrådet fast at det er en hovedutfordring å registrere hovedtrekk ved utviklingen på billedkunstscenen. Det ble videre pekt på at ett sentralt hovedtrekk er:

«Marginalisering av billedkunstfeltet, med utfordringer til kritisk refleksjon og dialog om kunst og kunstens plass i samfunnet, til offentlig bevissthet om kunstens betydning og tilstedeværelse av kunst i det offentlige rom/større tilgjengelighet for publikum».¹³

En av strategiene som ble formulert for å realisere målet om økt kritisk refleksjon og debatt, var å «finne samarbeidspartnere og tiltak for å styrke kunstkritikken, kunstsamtalen og kunstformidlingen».¹⁴ Prosjektet kunstkritikk.no passet altså svært godt inn i den overordnede tenkningen til Kulturrådet på billedkunstområdet.

Kunstkritikkens vilkår – hva vet vi?

Etableringen av kunstkritikk.no baserte seg altså på en oppfatning om at kritikken av billedkunst står særlig svakt i den norske offentligheten. Hva vet vi om dette? Kunstkritikken har fått nokså sparsom behandling i den kulturpolitiske forskningslitteraturen, men rapporten *Kritikkens rom – rom for kritikk? Kulturstoffets rolle i dagspressen* av litteraturviteren Cecilie W. Lund fra 2000 er et viktig unntak. Her finner vi noen svar på hvordan billedkunstkritikken står seg i forhold til annet kulturstoff. I sin rapport undersøker Lund kulturstoffets og særlig kritikkens rolle i offentligheten. Lund spør om de redaksjonelle prioriteringene er endret over tid, nærmere bestemt: «Må seriøst kulturstoff vike for underholdningsstoff? (...) Må kritikken vike for lanserings- og PR-stoff? (...) [Er det] tegn som tyder på at den kritikken som finnes reduseres til forbrukeveiledning og terningkast» (Lund 2000:16)?¹⁵

Lunds undersøkelse viser at når alt kulturstoffet regnes samlet, er anmeldelser den nest viktigste sjangeren i slutten av 1990-åra. I vår sammenheng er det imidlertid interessant å spørre hvilken stilling deknningen av billedkunst – og særlig kritikken av billedkunst – har sammenlignet med andre kunstarter. Derfor har jeg trukket ut tall fra noen av tabellene i rapporten til Lund og laget diagrammer som viser deknningen av billedkunst sammenlignet med andre kunstarter. I diagrammet under ser vi hvor stor andel deknningen av hver av kunstartene utgjør. Her er alle journalistiske sjangere med.

Billedkunst har 8 % av artiklene i Lunds utvalg. Til sammenligning har musikk 34 %, film 18 %, skjønnlitteratur 12 % og scenekunst 7 %. Disse tallene viser at musikkområdet har en dominerende posisjon i kulturdeknningen. Film og skjønnlitteratur får også mye dekning, og til sammen har musikk, film og skjønnlitteratur over to tredjedeler av alt kultur- og underholdningsstoffet. Billedkunst og scenekunst er lavere prioriterte stoffområder, men må også sies å være synlige kunstområder i kulturstoffet generelt (Lund 2000:239).

11 Intervju med Jon-Ove Steihaug, 18. september 2007.

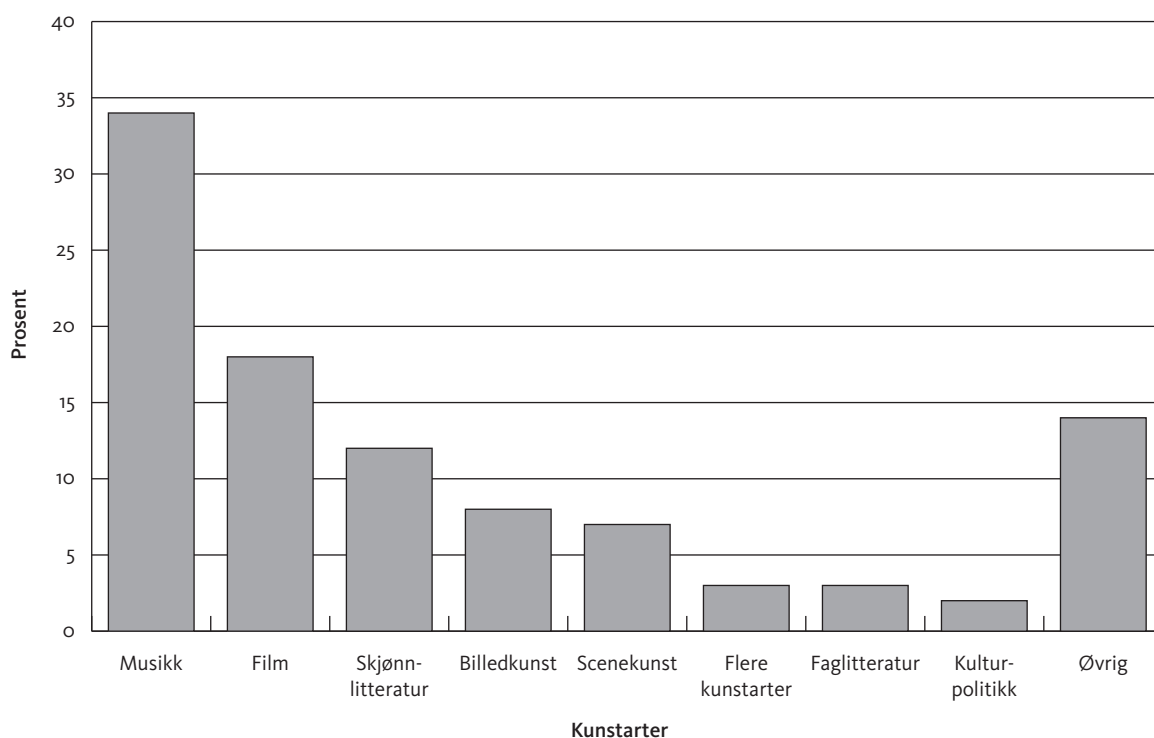
12 Norsk kulturråds virksomhetsplan 2003–2005 – billedkunst og kunsthåndverk, og Norsk kulturråds årsplaner for årene 2002–2005 for billedkunst og kunsthåndverk.

13 Jf. Norsk kulturråd, Virksomhetsplan 2003-2005 – billedkunst og kunsthåndverk.

14 Ibid.

15 Empirisk baserer Lunds undersøkelse seg på to delutvalg. Det ene utvalget består av 12 dagsaviser fra årgangen 1998–99. Det andre utvalget består av to dagsaviser – Aftenposten og Dagbladet – fra to ulike årganger, dvs. 1975–76 og 1998–99 (Lund 2000:19 f.).

Kunstarter i kulturdekningen
Prosent av alle artikler i Lunds utvalg av norske aviser, årgangen 1998–99

Figur 1.1¹⁶

Lund mener det er de ulike kunstartenes generelle popularitet som ligger til grunn for den redaksjonelle prioriteringen av dem:

Når musikk, film og skjønnlitteratur dominerer bildet i så stor grad, har det sammenheng med tilgjengeligheten på disse områdene. Distribusjonsapparatet sørger for at varene er tilgjengelige, via kino, video, CD-er og naturligvis bøker. Det er et stort materiale å velge ut fra som retter seg mot et stort publikum. Det store publikumspotensialet gjør dette til godt stoff som redaksjonen av markedsmessige grunner prioriterer å følge opp (Lund 2000:47).

Tilgjengelighet, markedspotensial og størrelsen på det aktuelle publikum er ifølge Lund altså avgjørende for prioriteringen mellom ulike kunstarter.

Diagrammet ovenfor bygger på en utvalgsundersøkelse av 12 dagsaviser i årgangen 1998/99. Lund har i tillegg gjennomført en mindre delundersøkelse av to årganger av Dagbladet og Aftenposten for å se på endringer over tid. Lunds sammenligning av kulturdekningen på midten av 1970-åra med slutten av 1990-åra indikerer at billedkunststoffet har tapt sin

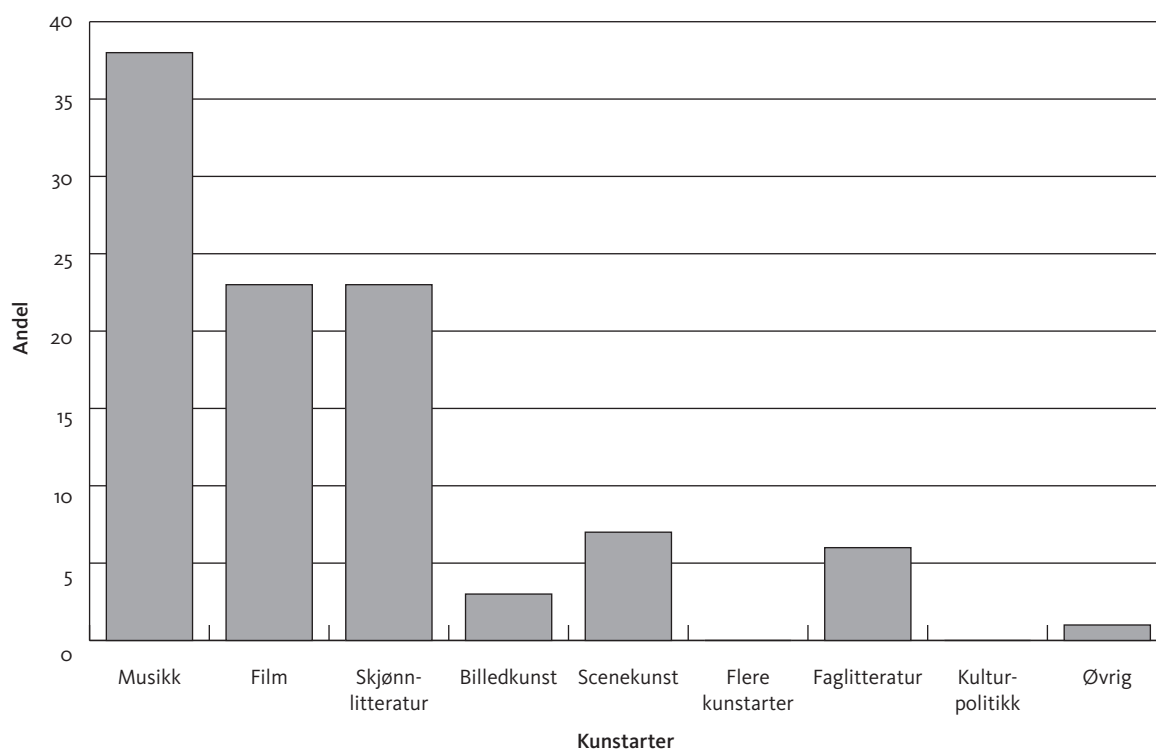
stilling, i alle fall i Aftenposten. I Aftenposten-årgangen 1975/76 dominerte musikk og billedkunst foran skjønnlitteratur. I 1998/99 er det fortsatt musikk som dominerer, men nå er skjønnlitteratur og film de nest største kunststartene. I Dagbladet er det imidlertid nesten ingen endring i andelen artikler om billedkunst mellom de to årgangene (Lund 2000:96–98). Siden vi kun har kunnskap om to aviser, er det imidlertid ikke grunnlag for å trekke bastante konklusjoner her.

I det neste diagrammet ser vi fordelingen mellom kunststartene når vi isolerer fokuset til kritikk-sjangeren. Alle andre artikkelsjangere er her altså holdt utenfor, og vi forholder oss igjen til den store utvalgsundersøkelsen av 12 dagsaviser i årgangen 1998/99 som Lund gjorde.

Her ser vi at musikk med 38 % fremdeles er den kunststarten med flest artikler. Film og skjønnlitteratur er på samme måte som i kulturdekningen generelt de to kunststartene med nest flest kritikker med 23 % av kritikkene hver. Mens scenekunst har 7 %

¹⁶ Diagrammet er laget med utgangspunkt i tabell 4.1 i Lunds rapport (Lund 2000:39).

Fordeling av kritikker mellom kunstarter, prosent

Figur 1.2¹⁷

av kritikkene, har billedkunst kun 3 %. Det er med dette grunn til å slå fast at billedkunstkritikken sto svakt i dagspressen på slutten av 1990-åra. Lunds undersøkelse underbygger altså oppfatningen om at billedkunstkritikken står svakere enn kritikken av andre kunstarter, slik det ble lagt til grunn i søknaden fra Kritikerlaget til Norsk kulturråd om midler til kunstkritikk.no.

Diagrammene ovenfor viser imidlertid bare kvantiteter. Lund har også analysert et utvalg av kritikkene i utvalget med utgangspunkt i fire kategorier av kritikker som har et innslag av kvalitetsvurdering. Lund skiller mellom

1. analytisk og nyansert
2. noe vurdering, men overflatisk
3. forbrukerveiledning
4. slakt/panegyrikk

Disse kategoriene kan forstås som fire ulike nivåer på en verdiakse som bestemmer kvaliteten på kritik-

kene og hvor kategori 1 representerer høyest kvalitet og 4 lavest. I vår sammenheng er det et problem at utvalget av billedkunstkritikker har vært for lite til å trekke generelle konklusjoner. Lund finner imidlertid dekning for å uttale følgende: «Dette kunstfeltet synes imidlertid relativt sett å ha en stor andel analytiske og nyanserte kritikker (67 %).» (Lund 2000:65). Selv om billedkunstkritikken kvantitativt ser ut til å stå langt svakere enn de andre kunstartene, antyder Lunds kategoriseringer at kvaliteten på billedkunstkritikken er bedre enn for flere av de andre kunstartene.

Generelt finner Lund imidlertid grunnlag for følgende konklusjon:

Undersøkelsen viser en viss tendens mot en mindre resonnerende stil i kritikkene, fra en mer analytisk mot en mer forbrukerveiledende og refererende type i begge aviser. Dette er spesielt tydelig i Dagbladet. Kultur- og underholdningssidene i avisene tyder på at det skjer en endring fra en verdiorientert kulturdekning, med vekt på dannelseskulturen og tradisjonelle kunstformer og refleksjon rundt kunst-

17 I dette diagrammet har jeg trukket ut tallene for kritikkjangeren og de ulike kunstarterne i tabell 4.3 (Lund 2000:42).

neriske uttrykk, mot en mer forbrukerveiledende og konsumrettet dekning (Lund 2000:131).

Rapporten tegner altså et bilde av at kritikken har kommet under press i en medieverden som i økende grad prioriterer populærkulturen og forbrukerorientert kulturformidling. Lunds undersøkelse peker således mot begrepet om kommersialisering. Det er den salgbare kulturen som i økende grad prioriteres av redaksjonene, og dekningen kultur gis, underbygger dens salgbare sider.

Evalueringens mål og problemstillinger

Mandatet fra Norsk kulturråd framhever to hovedspørsmål som evalueringen av kunstkritikk.no skal gi svar på.¹⁸ *For det første* skal evalueringen undersøke hvorvidt prosjektet har bidratt til å rekruttere nye kunstkritikere. I denne forbindelsen skal også skriveseminarene belyses med tanke på seminar kvaliteten, deltakelse og hvorvidt de har bidratt til å hjelpe fram nye stemmer i kunst- og medieoffentligheten. *For det andre* skal evalueringen drøfte hvilken betydning nettstedet har hatt for utviklingen av kunstkritikken i prosjektperioden, ikke minst legges det vekt på spørsmålet om kunstkritikk.no har bidratt til å heve kvaliteten på kunstkritiske bidrag. Det finnes imidlertid ikke et opplagt svar på hvordan man bør vurdere kvalitet i en slik sammenheng. Antakelig er oppfatningene om kvalitet i kunstkritikken, på samme måte som i kunstens verden, et spørsmål som det strides om og hvor ulike posisjoner i feltet opererer med ulike kriterier for godt og dårlig.

Et spørsmål som uvegerlig melder seg når vi skal evaluere prosjektet kunstkritikk.no, er rett og slett hva kunstkritikk er for noe. Her skal vi ikke starte med å gi et klart svar på det spørsmålet, men heller legge opp til å bruke de ulike delene av materialet som denne evalueringen bygger på, for å lete etter ulike måter å forstå kunstkritikk på. Likevel kan det være greit å peke på noen referansepunkter for forståelsen av kunstkritikken allerede her.

Ordet kritikk kommer av det greske *krinein* som betyr å skjelne (Lindberg et al. 2005). I tråd med den kanskje mest innarbeidede forståelsen av kunstkritikk i hverdagspråket handler kunstkritikk om å

skjelne mellom god og dårlig kunst. Kunstkritikk er imidlertid ingen renskåret kategori, og det kan like gjerne være andre distinksjoner som er utgangspunkt for kritikernes skjelnekunst. Dessuten kan kunstkritikk tenkes å variere mellom de ulike mediene som den utøves innenfor. Lund skriver for eksempel: «Kritikk er ikke et enkelt og entydig begrep. Det omfatter alt fra forholdsvis enkle og mer komplekse anmeldelser i dagspressen til teoretisk-akademiske artikler i tidsskriftene.» (Lund 2000:10) I vår sammenheng må vi imidlertid utvide perspektivet og spørre hva som skjer med kunstkritikken når den flyttes inn i nettmediet.

Historisk er kritikken et barn av framveksten av en borgerlig offentlighet slik den ikke minst beskrives av sosialteoretikeren Jürgen Habermas (1971). Offentligheten vokste ifølge Habermas fram på 1700-tallet og besto av en rekke møtested, fra kafehus, teatre og møter til aviser, hvor diskusjoner kunne finne sted. Offentligheten som vokste fram på 1700-tallet, var ifølge Habermas i første omgang en litterær eller kulturell offentlighet.

Ut fra denne ble det skapt en offentlig opinion om moralske og politiske spørsmål gjennom diskusjoner hvor det beste argumentet skulle være avgjørende, uavhengig av den sosiale statusen til den som framsatte det. Det var altså en bestemt rasjonalitet som sto i sentrum for den borgerlige offentligheten – en kritisk fornuft eller det beste argumentets rasjonalitet, om man vil.¹⁹ Meningsdannelsen skulle foregå uavhengig av private interesser av ulike slag, og den skulle fungere produktivt på eller som et korrektiv til politiske beslutninger. Kunstkritikken kan altså historisk knyttes til offentlighetens idealer slik de er blitt (re)konstruert av Habermas. I norsk sammenheng mener Bech-Karlsen at kulturjournalistikken begynte som kulturdebatt og som litteratur- og teaterkritikk (Bech-Karlsen 1991). Bech-Karlsen viser hvordan kulturstoffet på 1800-tallet sto sentralt i pressen og at kulturdebattene på denne tida gjerne var nært koblet til aktuelle politiske problemstillinger.

I dagspressen regnes kunstkritikk som en undersjanger av kommentarstoffet (Lund 2000:10). Mens nyhets- og reportasjestoff gjerne dreier seg om å framstille en hendelse eller en sak, står vurdering og

18 Mandat fra Norsk kulturråd, FoU-seksjonen, datert 11.09.2006.

19 Det er kanskje på dette punktet Habermas' offentlighetsteori har møtt størst motbør. Flere kritikere påpeker at Habermas overvurderer muligheten for at en ideal samtalsituasjon kan oppstå. Ikke minst påpekes det at det sjelden er mulig å etablere en sosial situasjon hvor makt og posisjoner er eliminert og ikke innvirker på hvordan utsagn oppfattes.

fortolkning av emner og saker i fokus innen kommentarsjangeren. Kommentarer skal gi leseren et grunnlag for å danne seg sin egen mening om emnet som tas opp. Som det gikk fram av gjennomgangen av Lunds undersøkelse av kritikkens plass i norske medier på overgangen til 2000-tallet, synes kritikken nå å befinne seg i et spenningsfelt mellom idealer om fri meningsproduksjon og -utveksling på den ene siden og kommersielle hensyn på den andre (Lund 2000).

Under kunstsociologens lupe

Prinsipielt står evaluatoren på kulturfeltet ironisk nok overfor mange av de samme utfordringene som kunstkritikeren. Det handler om å vurdere godt og dårlig i et felt hvor det ikke er etablert omforente og eksplisitt uttalte standarder for kvalitet. Hva som er godt og dårlig, er snarere noe som er gjenstand for kontinuerlig debatt og hvor evaluatorens ståsted og bakgrunn, på samme måte som kritikere, har betydning for hvilke vurderinger hun gjør.

Mange vitenskapsteoretiske bidrag har de siste tiåra vektlagt at gode kunnskapsbidrag ikke kan forholde seg til sitt emneområde som om det kun er én sannhet eller én fortelling som er verdt å fortelle. I tråd med den intellektuelle tidsånden er kanskje poenget for evaluatoren ikke lenger å felle endelige dommer over et prosjekt, men å arbeide fram kvalifiserte vurderinger som kan bidra til å heve kunnskapstilgangen og refleksjonsnivået i diskusjoner rundt hvorvidt prosjekter bør videreføres og på hvilke måter. Lignende refleksjoner kan man gjøre om kunstkritikken.

Hva betyr det at det er en sosiolog som gjør dette oppdraget? I innledningen til boken *Selviakttakelse – en tendens i kunst og litteratur* skriver litteraturviteren Eivind Røssaak (2005) at «mange av samtidens mer sosiologisk inspirerte rapportører har valgt å se på kunsten som en effekt av landskapet rundt». I møtet med kunsten vil sosiologien lett bli oppfattet som utvendig ettersom sosiologer bruker langt mer krefter på å undersøke de sosiale framfor de estetiske aspektene ved kunst.

Sammenlignet med andre samfunnsfelt kjennetegnes kunstfeltet dessuten av en særlig motstand mot å plasseres i (generelle) kategorier. Dette gjelder ikke nødvendigvis bare sosiologiske, men også kunstteoretiske kategorier. Denne motstanden kommer til uttrykk i mange av debattene på kunstkritikk.no. Her er et eksempel fra en debatt om hvorvidt Odd Nerdrums kunst har bidratt til den institusjonelle kunstteoriens²⁰ død:

Kunstteori er meningsløst! Man kan ikke bruke ord til å beskrive kunst – det er en motsigelse! Er selv billedkunstner og vet hva det dreier seg om! Jeg vil ikke ha min kunst presentert inn i en teori, det er det teoretikere som vil ha jobb og makt som gjør! Jeg vil ikke plasseres!²¹

Dette sitatet og mange andre illustrerer en gjennomgående motvilje blant kunstnere mot å bli omtalt ved hjelp av «standardiserte» kategorier. Denne motviljen gjør at møtet med sosiologer kan bli lite forsonlig. Bourdieu (1992:55) har uttrykt denne erkjennelsen slik:

Sociologi og konst trivs inte bra ihop. Det beror på att konsten och konstnärna inte tål att den föreställning de har om sig själva kränks. Konstens värld är trons värld: man tror på begåvning, på den unika skaparen som ingen har skapat och när sociologen, som vill förstå, förklara och begripliggöra, kommer instörtande är skandalen ett faktum. Han bryter förtrollningen, utövar reduktionism, han är kort sagt oansständig eller, vilket är samma sak, kättersk.

Når vi vet at en del av dem som arbeider som kunstkritikere, er eller har bakgrunn som kunstnere, kan vi anta at kunstkritikerne deler noe av den samme holdningen som kommer til uttrykk i debattsitatet ovenfor. Så selv om jeg kan mene at kulturpolitikkforskere bør interessere seg mer for kunstkritikk enn det de så langt har gjort, er det slett ikke sikkert at kritikerne selv ønsker en slik oppmerksomhet.

Sosiologer (og andre samfunnsvitere) insisterer imidlertid på at kunstens verden også er en sosial verden, hvor flere faktorer enn de estetiske må undersøkes for å få et innblikk i produksjonen av kunst. Et viktig premiss i mye av den samfunnsvitenskapelige forskningen om kunst er at mange aktører og prosesser er betydningsfulle i fram-

20 Institusjonelle kunstteorier kjennetegnes av et utgangspunkt om at de objektene som stilles ut som kunst av kunstinstitusjoner, får status som kunst relativt uavhengig av egenskapene ved de aktuelle objektene (se for eksempel Dickie 1974, Danto 1964, Becker 1982, Duve 2003 [1996]). Slik blir kunstinstitusjoners, kunsteksperter og andre autoriteters definisjoner om hva som er kunst, gyldige definisjoner av kunst. Det er altså den definatoriske kraften i kunstinstitusjonenes utvelgelse av kunstverk for utstilling, og kunsteksperterens tale om disse, som oppfattes som avgjørende for skillet mellom kunst og ikke-kunst.

21 <http://www.kunstkritikk.no/article/27188>

bringelsen av kunst. Selv om den mest iøynefallende skaperen av et kunstverk selvfølgelig er den kunstneren som kan knytte sitt navn til det, er en lengre kjede av aktører delaktige i at kunstverket framtrer på en bestemt måte i offentligheten. I tråd med de kunstsosiologiske bidragene til Pierre Bourdieu eksisterer ikke kunstverk kun som materielle størrelser. Kunstverk framtrer i vel så stor grad i kraft av den symbolske verdien de tilkjennes av aktører som er i posisjon til å mene noe autoritativt om dem. Kritikere kan på denne måten sees som medskapere av kunstverk:

Produksjonen av diskurs (kritisk, historisk osv.) om kunstverket er en av betingelsene for produksjonen av verket. Enhver kritisk bekræftelse inneholder på den ene siden en anerkjennelse av verdien av det verk som har gitt anledning til den, som således er fremhevet som verdig objekt for den legitime diskurs (...) og på den andre siden en bekræftelse av sin legitimitet. Alle kritikere bekjentgjør ikke bare sin egen bedømmelse av verket, men også sitt krav om retten til å samtale om det og bedømme det. Kort sagt, de tar del i kampen om monopolet på den legitime diskurs omkring kunstverket, og således i produksjonen av kunstverkets verdi. (Bourdieu 1993:36, sitert i Solhjell 1995:234)

Når sosiologen inntar rollen som evaluator av et kunstprosjekt, er hun ikke lenger bare en betrakter som står utenfor kunstens sosiale verden. Hun blir en aktør i den. Dette innebærer at på samme måte som et evalueringsarbeid kan sees som en intervensjon i et kunstprosjekt/-felt, kan kunstprosjektets aktører (og andre interesserte) på ulike måter intervenere i evaluatorens arbeid. Aktørene man møter i løpet av en evalueringsprosess, kan forsøke mer eller mindre direkte å påvirke evalueringsarbeidet. På spørsmålet «Har du andre synspunkter på kunstkritikk.no som du finner relevant for en evaluering av prosjektet?»²², svarer en av informantene som oppgir at han er kunstner, følgende: «Nei, men jeg syns spørsmålene du stiller virker ganske skoleflinkt oppdragsmessige.» Responsen kan oppfattes som en motstrategi mot sosiologens hang til å bruke generelle kategorier i analysen av kunst og kunstnere. Her er det kunstkritikeren som setter generelle merkelapper på sosiologens spørsmålsstillinger. Dynamikken som her illustreres, må i første rekke sees på som vitaliserende. Det er i spenningsfeltet mellom ulike tilnærminger og tenkemåter at det kan oppstå nye ideer og fruktbar diskusjon.

22 Jf. spørsmålslisten i vedlegget.

Datamateriale

Datamateriale som vil bli brukt i denne evalueringen, er hovedsakelig samlet inn på fire forskjellige måter.

For det første er saksdokumenter fra Norsk kulturråds arkiv blitt samlet inn og gjennomgått. Dette materialet omfatter blant annet søknaden om prosjektet, årsrapporter fra prosjektet, mål- og strategidokumenter fra Kulturrådet, og annen korrespondanse mellom Kritikerlaget, kunstkritikk.no og Kulturrådet.

For det andre er det gjort kvalitative intervjuer med seks personer med ulike roller i relasjon til prosjektet:

- *Ketil Nergaard*, delte redaktøransvaret med Jon-Ove Steihaug fra oppstarten og fram til mai 2005 og har etter det vært redaktør av kunstkritikk.no alene
- *Marit Paasche*, medlem av arbeidsutvalget i kunstseksjonen av Kritikerlaget da søknaden ble utformet, skribent
- *Ina Blom*, skribent, leser, førsteamanuensis i kunsthistorie ved Universitetet i Oslo
- *Jon Refsdal Moe*, skribent, redaksjonsmedlem siden sommeren 2006
- *Jon-Ove Steihaug*, idéhaver til prosjektet, delte redaktøransvaret for kunstkritikk.no med Ketil Nergaard fra oppstarten og fram til mai 2005
- *Leif Høghaug*, leder av Kritikerlaget, litteraturkritiker

Intervjuene har stort sett vart én til to timer og er tatt opp på bånd. Jeg siterer fra disse intervjuene med fullt navn. Informantene har hatt anledning til å sjekke sine sitater før publiseringen av denne rapporten.

For det tredje er det gjennomført e-postintervjuer med skribentene på kunstkritikk.no.

Disse intervjuene ble gjennomført ved at det ble sendt ut en e-post med 23 spørsmål til alle som er registrert som skribenter på kunstkritikk.no. Spørsmålslisten ligger som vedlegg bakerst i denne rapporten. Jeg fikk en e-postliste med 104 adresser tilsendt av nettstedets redaktør. Seks av disse adressene var ikke lenger i bruk. Noen av navnene på skribentlista er ikke norsk-/nordiskspråklige og kan derfor ha fått en uforståelig henvendelse fra meg. Det

dreier seg trolig om fem navn. I tillegg står fem av dem jeg har gjennomført personlige intervjuer med, på skribentlista og ble fritatt fra å svare. På bakgrunn av dette er det rimelig å ta utgangspunkt i at 88 personer har mottatt e-postintervjuet. Etter to purreunder satt jeg igjen med 42 svar, altså noe i underkant av halvparten av det optimale. I vanlige spørreundersøkelser ville dette vært en bra svarprosent. I vår sammenheng gir det imidlertid ikke fullt ut mening å tenke på denne måten. Intervjuet har gått ut til hele populasjonen av skribenter, ikke et utvalg, og populasjonen er liten. Jeg tillater meg likevel å foreta noen oppregninger, og jeg bruker dataene til å lage noen diagrammer som gir rene kvantitative oversikter. Samtidig kan ikke e-postintervjuene entydig kategoriseres som en kvantitativ tilnærming. Som det går fram av spørsmålene som er stilt, befinner dataene fra denne delen av materialet seg i et grenseland mellom det kvalitative og det kvantitative. En rekke av spørsmålene har altså gitt kvalitative data hvor skribentene har gitt uttrykk for erfaringer og synspunkt. Der jeg siterer slike synspunkt, er utsagnene anonyme. E-postintervjuet ble sendt ut 2. oktober 2007, og siste purrefrist ble satt til 21. oktober 2007.

For det fjerde utgjør nettstedet selv en datakilde som i begrenset grad er blitt brukt i evalueringen. Med en annen innretning og en større ressursramme for evalueringen ville dette vært en interessant kilde å gripe fatt i. Her ligger det et stort potensial for framtidige kunnskapsprosjekter.

Avgrensninger og presiseringer

I tråd med rutinene i Norsk kulturråd er evalueringen iverksatt på bakgrunn av den treårige prosjektstøtten som ble bevilget i 2003. I dette notatet skal

vi imidlertid ikke avgrense oss til å undersøke perioden fram til sommeren 2006 da den første støtteperioden utløp. Evalueringen behandler et materiale som belyser prosjektet fra oppstart og fram til og med høsten 2007. Som vi har sett, har prosjektet fått en ettårig bevilgning som utløper sommeren 2008. Det er for det første grunn til å tro at evalueringen av større verdi i diskusjonen om hvorvidt og eventuelt på hvilke måter prosjektet skal videreføres etter dette, om hele perioden blir belyst. For det andre ville en avgrensning til og med sommeren 2006 gi en rekke metodiske utfordringer som ville svekke evalueringens verdi. Siden nettstedet fortsatt er i drift, ville en avgrensning av perioden som behandles, forvanske bruken av intervjuer som metode. Retrospektive intervjuer representerer i seg selv en stor utfordring siden folk fortolker det de husker i tråd med erfaringer de har gjort i ettertid. I denne sammenhengen er det dessuten grunn til å tro at informantene ville ha problemer med å huske eksakt hvordan situasjonen var forsommeren 2006, siden nettstedet likevel har fortsatt driften.

Midlene som er avsatt til evalueringen, svarer til vel seks ukeverk. Gitt denne tidsrammen og evaluators kompetanse er det blitt foretatt noen avgrensninger og valg av vinklinger som ikke er opplagte. Ikke minst vil en del kanskje savne at evaluator på egne vegne bedømmer kvaliteten på de kunstkritiske tekstene som er blitt publisert på kunstkritikk.no. Dette spørsmålet blir imidlertid behandlet med utgangspunkt i de synspunktene på kvalitet som informantene har gitt til kjenne i de personlige intervjuene og e-postintervjuene. I tillegg ville det vært interessant å gjennomføre en mer omfattende undersøkelse mot alle brukerne av kunstkritikk.no. En slik tilnærming ble vurdert i evalueringens første fase, men viste seg å bli for ressurskrevende å gjennomføre.

Kunstkritikk.no – et overblikk

For å få et klarere inntrykk av prosjektet som her evalueres, skal vi i dette kapitlet se nærmere på hvordan nettstedet kunstkritikk.no ser ut, hvordan det er strukturert, hvordan arbeidet med nettstedet er organisert, og vi skal få en oversikt over publiseringstakten.

Nettstedet

Nedenfor er et skjermbilde av forsida på kunstkritikk.no slik den så ut 8. mai 2008.

Her ser vi at nettstedet har en moderne og tidsriktig webdesign med en enkel og lavmælt stil. Fargebruk og plassering av stoffet gir et diskret inn-

KUNSTKRITIKK.NO

Torsdag 8. mai, 2008 logg inn

HJEM	ARTIKLER	AKTUELT
ARKIV ARTIKLER	Politikk, takk! 07.05.08	Kunst i offentlig rom 06.05.08 - en kommentar til en kritikk.
ARKIV AKTUELT	Andrea Lange, «Camp Dreamland» og Anders Eiebakke, «Om historie» Tromsø Kunstforening, 18 april – 1 juni, 2008	Kurator Per Hess kommenterer Arild H Eriksens kritikk av kunstprosjektet «Aker Kværner sett med kunstnerøyne» i Billedkunst no.2, 2008.
SKRIBENTER	av Hanne Stien	av kunstkritikk les mer Kommentarer: 1
OM KUNSTKRITIKK.NO		Den nye vinen 06.05.08
KONTAKT	Anders Eiebakke og Andrea Lange jobber begge med visuelle formspråk som tar utgangspunkt i et politisk engasjement. Men mens Eiebakke undersøker eget forhold til fotografiet og til historien kontemplerer Lange over verdenssituasjonen etter invasjonen av Irak.	I en temaartikkel i det nye nummeret av bladet Billedkunst, skriver Hans Thorsen om det som har blitt omtalt som en nyromantisk tendens i norsk kunst.
LENKER	les mer Kommentarer: 0	av kunstkritikk les mer Kommentarer: 3
Søk...	Stilleben over lengselen 07.05.08	Anmeldelser i Billedkunst nr 3, 2008 06.05.08
SISTE KOMMENTARER	Stillen, Lotte van den Berg/Toneelhuis Gjestespill, Black Box Teater, fredag 2 mai, 2008	Om kunstprosjektene i Operabygget, Berlinbiennalen, The Armory Show og Dark Fair, «Strek i bevegelse» og «Tegnebiennale 2008», «Recycling the Looking Glass», «2MOVE/Migratory Aesthetics», Løvaas og Wagle, Lene Berg, «Obscura», Sørlandsutstillingen m.m.
08.05.08 i Kunstfilosofisk gråt: Det ligger i kunsthistorien...	av Ine Therese Berg	av kunstkritikk les mer Kommentarer: 0
07.05.08 i Stilleben over lengselen: Er det noen gratis billetter?		Anmeldelser i Klassekampen, Stavanger Aftenblad og NRK Radio 06.05.08 - om Norsk Hydros
07.05.08 i Kunst i offentlig rom - en komm...: Her er Arild H Eriksens opp...	Stilen er en forestilling over de store temaene: livet, døden og kjærligheten, hvor menneskelig lengsel snarere enn ord er det som driver handlingen framover.	
07.05.08 i Kunstfilosofisk gråt: Det var en interessant og v...		
07.05.08 i Kunstfilosofisk gråt: Denne vanvittige gospelvers...		
07.05.08 i Kunstfilosofisk gråt: ...og deretter skulle det v...		
06.05.08 i Den nye vinen: Dersom "fluro" er det samme...		
MEST KOMMENTERT		
25.04.08 i Kunstfilosofisk gråt: Paul Grøtvedt, Et kunstverk... (56 Kommentarer)		
10.04.08 i Billedreportasje: aktuelle		

BLIEVEIN? WHAT DO YOU BELIEVE IN?
NABOLAGSHEMMEIGHETER

Neighbourhood SECRETS
MOBILT SYMPOSIUM I. MAI

KUNSTNERFORBUNDET
Galleri for samtidskunst

KIK
Norges største nettarkiv over billegtskunst og kunsthåndverk.

Neighbourhood SECRETS

LISTEN

trykk. Dette gjør at innholdet på sidene kommer mer i sentrum enn designet. Stilen formidler dessuten seriøsitet. Dateringen av alle sakene og den dynamiske reklamen²³ på høyre side i bildet kommuniserer samtidig at det er et nettsted med stadige oppdateringer, og leseren kan lett vurdere aktualiteten av ulike saker. I tillegg er nettstedet oversiktlig. Det har en lett forståelig struktur som skiller mellom ulike typer stoff. Hovedoppslagene under headingen ARTIKLER er lagt midt i synsfeltet og består primært av kunstkritiske tekster. Til høyre for hovedoppslagene ligger en aktueltspalte som gjengir nyheter eller gir referanser til aktuelle saker i andre medier. Nettstedet har altså en blanding av dybde-

stoff og meldingsstoff, men med hovedtyngden på dybdestoffet.

I likhet med mange andre nettstedet ligger hovedmenyen til venstre. Herfra kan vi klikke oss inn i to arkiver. I det ene arkivet finner vi artiklene, altså hovedoppslagene. I det andre arkivet finner vi aktuelt sakene. Begge arkivene er organisert kronologisk. Om vi klikker der det står skribenter, kommer vi til en alfabetisk liste med klikkbare navn på de personene som har skrevet for kunstkritikk.no. Herfra kan vi komme inn på sider for hver enkelt skribent som viser hvilke tekster de har publisert på nettstedet (også klikkbare). På de aller fleste navnene finner vi dessuten en omtale av skribenten som

Mikrofonstativ og overflatebehandling

31.01.08

Pasjon og polemikk, Ingrid Berven, Hordaland kunstsenter, Bergen
25 januar – 24 februar, 2008

av Lilly Vinje

Utstillingen etterlyser kritikken som motmakt, og vil at kritikkbegrepet skal diskuteres, men den kommer i liten grad med argumenter til en slik diskusjon.

Plapring. Det er det fyrste som møter publikum. Tolv av disiplinen kritikk sine disiplar tyt oss øyrene fulle om sitt eige verke. Meir nyansert vil det seie at kunsthistorikarar, andre universitetsutdanna personar – jamt over frå humaniora, redaktørar og kritikarar som også er kunstnarar, svarer på spørsmål eller teser om kritikk. Lysten til å høyra på dei går fort over. Det vert så mykje på ein gong; kameraet er ganske så opp i fjeset på dei, fjesa er i sin tur veldig forstørra, i tillegg har du altså polyfonien og dessutan projisert tekst. Teksten er problemstillingane og påstandane frå den muntlege intervju situasjonen, og denne teksten rullar og går jamt og trutt under dei tolv projeksjonane.

Ein tilsett kjem plutselig som sendt frå himmelen og forklarar uoppfordra at ein kan regulera antal stemmer og lyd nivået. Eg føler meg forplikta til å opplysa ein eldre mann som om litt kjem inn om at han ikkje treng å høyra på nett den eg har valgt og korleis han eventuelt skal endra det. Men nei, han tar mitt valg for gitt. Og korleis er utvalet? Bergen og Bergens Tidende er prosentvis veldig godt representert, men Øystein Hauge manglar. Berven sa på Kulturnytt at nokon av dei beste/krassaste (hugsar ikkje kva ord ho brukte) hadde ho latt

23 Dynamikken i reklamen er naturlig nok ikke mulig å gjengi i trykt form. Flere av reklamene består av kontinuerlig skiftende bilder.

Tommy Olsson kommenterer:

04.02.2008

18:19

Med risk for å bli degradert ned til civilforsvar må jeg likefullt spørre – siden jeg ikke helt skjønner dette – hvor har jeg vært barnslig her? Jeg kan ikke huske at Berven direkte kom med noen innvendinger – legitime eller ikke – mot min "kritikk-mal" (jeg har da ingen mal, ikke egentlig). Har dette ikke egentlig mere med debatten om Jørgen Lund-skolen det refereres til rett etter? Og da må jo spørsmålet bli; hva har det med denne saken å gjøre? Barnslig er jo for øvrig, som jeg allerede tidligere nevnt, ett ord som nesten utelukkende blir brukt av kvinner for å beskrive en man som agerer selvstendig – så det er helt greit. Det er helt fint å mislike det jeg gjør og – det ville vært skummelt hvis alle likte det – men denne slurvete ufullstendige kommentaren virker ikke høre hjemme i denne konteksten og fremstår utelukkende som ondskapsfull. Jeg mener, Ingrid Berven har ett prosjekt der 12 kritikere blir intervjuet – er det da interessant å få vite at Vinje misliker den ene kritikern på grunnlag av en debatt fra året før? Jeg tror taxituren min har mer relevans, altså.

---

gitte sætre kommenterer:

09.02.2008

18:02

Gitte Sætre kommenterer den 9.februar:

Vinjes kritikk forteller om en kritikers forventning om at kunstneren skal være kritiker, hun etterspør en klarere og tydeligere stemme. Grepene til Berven svarer ikke til forventningene hennes. Når kunstneren velger å være verken synlig eller konkluderende kan det være ett sunnhetstegn, særlig i dette tilfelle hvor temaet er definisjonsmakt, enkelt mennesket, institusjonalisering mm. Hadde Berven gjort det som Vinje etterlyser hadde hun da ikke gjort det samme som det hun stiller seg undrende til, hadde hun da ikke gått i sin egen felle?

Hennes regi vitner om en tankerekke som jeg finner sympatisk, at noen finner det provoserende sier litt om hvor mange forventninger det finnes der ute. Det er kanskje som Berven hentyder, på tide å ta makten tilbake?

Pasjon og polemikk av Ingrid Berven gir oss muligheten til å tenke, i hvilken grad vi lykkes med interessante diskusjoner her på kunstkritikk.no er jeg ikke helt sikker på. Kanskje Hordaland kunstsenter inviterer til debatt på stedet?

Ingrid Berven kommenterer:

10.02.2008

23:57

Ingrid Berven kommenterer 10. februar 2008:

Ettersom dette forumet er slik utformet som det er, vil jeg benytte den muligheten jeg har til å svare på Lilly Vinjes kritikk.

Det er selvsagt vanskelig å være kunstner og begi seg inn på å svare en kritiker, men det er et par forhold som bør kommenteres. Det ene er at kritikeren forventning om enkelhet, skarp vinkling og tydelighet må stå for hennes egen regning. At jeg skulle ha til hensikt å gå inn i aktiv polemikk med

gerne inneholder informasjon om faglig bakgrunn og produksjon. Under «Om kunstkritikk.no» får vi informasjon om hva som er nettstedets mål og målgruppe, hvor ofte siden oppdateres, og om hvem som står bak den.

Til sist er det viktig å få fram at nettstedet er organisert slik at hver publiserte artikkel kan etterfølges av kommentarer. Enhver bruker som registrerer seg med en gyldig e-postadresse, kan umiddelbart meddele sine synspunkter på det hun har lest. For å få et inntrykk av hvordan dette kan se ut, har vi lagt inn et skjermbilde av en kunstkritikk skriben-

ten Lilly Vinje skrev om Ingrid Bervens utstilling «Pasjon og polemikk» på Hordaland kunstsenter i Bergen.²⁴

På det neste skjermbildet ser vi at artikkelen har fått respons fra flere lesere.

Debatt- eller kommentarfunksjonen som forholdsvis ofte tas i bruk, gir inntrykk av et aktivt og engasjerende nettsted for nettstedets brukere. Og som vi ser i dette eksemplet, reises det mange faglige problemstillinger som forteller en del om hvordan nettstedet fungerer. For eksempel ser vi at kritikeren rolle, utgangspunkt og forventninger blir kom-

---

24 Siden vi her bruker skjermbilder, får vi ikke plass til hele kritikken. Den som vil lese hele teksten, henvises til nettstedet.

mentert, og vi ser at det oppstår dialog mellom kunstner(e) som er involvert i kunstutstillingen på den ene siden, og kritikeren på den andre. Vi skal senere i rapporten komme tilbake til vurderinger av debattfunksjonen og -kulturen på kunstkritikk.no. La oss nå se litt nærmere på hvordan arbeidet med nettstedet er organisert.

Organisering

Organiseringen av arbeidet med kunstkritikk.no har endret seg noe i løpet av de årene nettstedet har eksistert. Da det startet opp i 2003, ble det etablert en struktur hvor Kritikerlagets styre fikk status som et formelt styre, mens en styringsgruppe, senere kalt nettråd, fikk et uformelt og delegert «styreansvar». I årsrapporten for 2005 går det fram at arbeidsdelingen har fungert slik at nettrådet, ved å ta beslutninger, i praksis har fungert som et styre i vanlig forstand, mens Kritikerlagets styre har stått for regnskapsføringen.²⁵

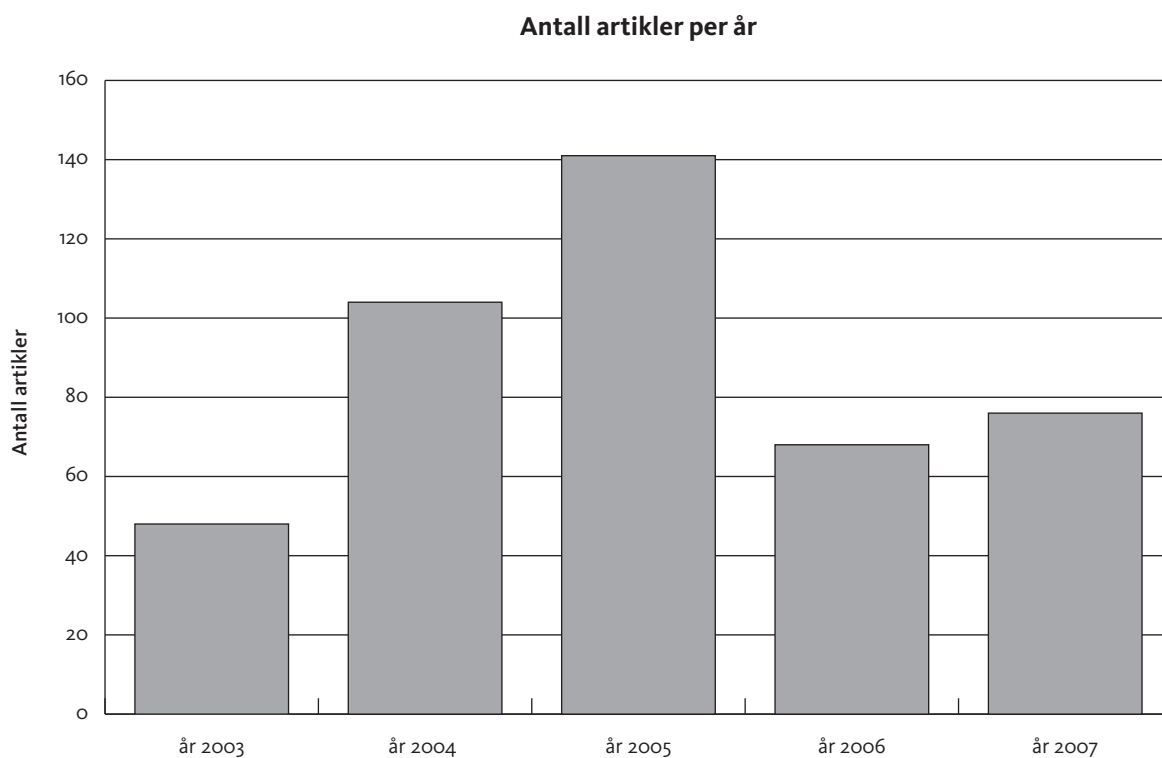
Det ble lyst ut en stilling som redaktør. Fram til mai 2005 delte to personer – Ketil Nergaard og Jon-Ove Steihaug – redaktørstillingen. Fordelingen av

ansvar og oppgaver mellom de to ble endret noe underveis i denne perioden. I mai 2005 fratrukte Steihaug sin stilling på bakgrunn av en konflikt vi har valgt ikke å gå inn på i denne evalueringen. Etter dette har Ketil Nergaard hatt redaktørstillingen. Da Kulturrådets treårige bevilgning utløp sommeren 2006, valgte man å opprette en redaksjonsgruppe som deltar mer aktivt i det redaksjonelle arbeidet enn det nettrådet tidligere gjorde. Dette omfatter blant annet valg av utstillinger, valg av skribenter og oppfølging av skribenter i skriveprosessen. Redaksjonsgruppen består i dag av åtte personer inklusive redaktøren. Denne organisasjonsstrukturen er beholdt videre også etter at prosjektet fikk en ny ettårig bevilgning fra Kulturrådet i juni 2007.

La oss til sist i dette oversiktskapitlet se nærmere på publiseringstakten til kunstkritikk.no.

Publiseringstakt

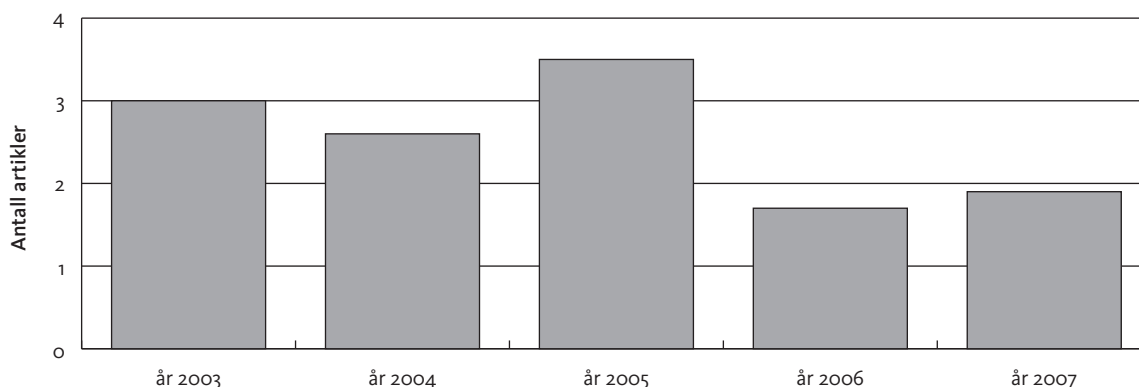
Ifølge søknaden skulle kunstkritikk.no være aktivt 10 måneder i året. Videre tok man sikte på å publisere 2–3 nye anmeldelser/essays/kommentarer i uka. Vi skal nå skaffe oss oversikt over hvor mye som er

Figur 2.1

25 Jf. årsrapport for 2005.

Gjennomsnittlig antall artikler per uke

Figur 2.2

blitt publisert på nettstedet siden det startet opp i august 2003. I diagrammet ovenfor vises antallet artikler som er publisert på kunstkritikk.no i årene fra 2003 til 2007. Her har jeg valgt å fokusere på artikkelarkivet siden det er her vi finner de kunstkritiske tekstene.

Siden 2003 var oppstartsåret, og nettstedet ble startet i august, var det naturlig nok færrest artikler dette året. Vi ser dessuten at 2005 peker seg ut som et toppår, altså det siste hele året i treårsperioden som prosjektet hadde den første kulturrådsbevilgningen.

Vi får imidlertid et klarere bilde av publiseringsstakten om vi ser på hvor mange artikler som gjennomsnittlig er blitt publisert per uke gjennom årene. Her har jeg tatt utgangspunkt i at nettstedet har et virkeår med 40 uker.²⁶ Hvis vi tar utgangspunkt i et måltall på to ukentlige publiserings, ser vi at de tre første årene ligger godt over dette, med 3 i 2003, 2,6 i 2004, og 3,5 i 2005. I 2006 og 2007 ser vi imidlertid at publiseringsstakten er noe lavere. For 2006 kan dette forklares av den økonomiske situasjonen, som et stykke på vei innebar å drive nettstedet på sparebluss. Fra sommeren 2007 har prosjektet imidlertid hatt ny bevilgning fra Kulturrådet å rutte med. Dette ser ikke ut til å ha påvirket antallet publiserte artikler nevneverdig. Den gjennomsnittlige publiseringsstakten i månedene før og etter sommer er omtrent lik.

Bevilgningen fra Kulturrådet har blitt brukt til å dekke kostnader til drift av nettstedet, redaktørens arbeid samt honorarer til skribentene. Gitt størrelsen på bevilgning(en) fra Kulturrådet er det grunn til å understreke at prosjektet har «levert» mye for de midlene det har hatt til rådighet. Ikke minst henger den store produksjonen sammen med at prosjektet er nettbasert. Om prosjektet skulle dekket kostnader til trykking, ville den samme store produksjonen ikke vært mulig.

I en evaluering som dette er det viktig å få dokumentert om midlene som er bevilget, er blitt brukt etter hensikten. Slike oppregninger som de vi har foretatt i de ovenstående diagrammene, er derfor nødvendige. Det er likevel viktig å minne om at slike tall har sine begrensninger. For det første er tallene ikke helt nøyaktige. En del saker som er blitt publisert, ligger ikke lenger på nettstedet og er derfor ikke å gjenfinne i arkivet. Det dreier seg antakelig ikke om noe stort antall. En del tekster finnes dessuten både i artikkelarkivet og i aktueltarkivet. Enkelte av tekstene som befinner seg i artikkelarkivet, hører antakelig bedre hjemme i aktueltarkivet, og i større grad enn motsatt. For det andre, og det er langt viktigere; tallene sier lite om innholdet i og kvaliteten på tekstene. Dette er spørsmål vi skal komme inn på i kapittel 4. Først skal vi imidlertid se nærmere på spørsmålet om rekruttering av skribenter.

26 Jeg har trukket fra to måneders sommerferie pluss jule- og påskeferie.

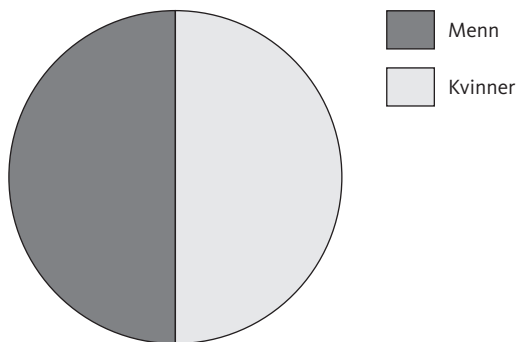
Nye stemmer

For at det skal eksistere en vital kunstkritisk offentlighet, må det finnes et tilstrekkelig stort tilfang av kunstkritikere. Et av hovedpoengene som ble trukket fram ved oppstarten av kunstkritikk.no, var at rekrutteringen av skribenter til kunstkritikken var for svak. Et av de viktigste spørsmålene evalueringen av kunstkritikk.no bør besvare, er således hvorvidt prosjektet har bidratt til få fram nye stemmer i den norske kunstkritikken. I dette kapitlet skal vi altså fokusere på rekrutteringen av skribenter. Vi skal se nærmere på de sosiale kjennetegnene blant skribentene på kunstkritikk.no, og vi skal se på noen av virkemidlene prosjektet har tatt i bruk i arbeidet med å rekruttere skribenter. Ulike oppfatninger om hvordan rekrutteringen av kunstkritikere kan foregå, tilkjenner også oppfatninger om hva kunstkritikk er, og hva slags rolle en kunstkritiker har. Dette er også spørsmål vi skal berøre i kapitlet.

Skribentenes sosiale kjennetegn

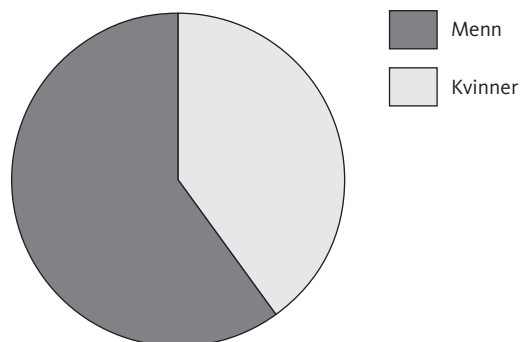
Hva slags offentlighet kunstkritikk.no utgjør eller bidrar til å skape, avhenger av hvem det er som deltar der. Vi skal derfor starte med å skaffe oss en oversikt over noen sosiale kjennetegn ved kunstkritikerne som har skrevet kunstkritikker for nettstedet. Hva er det som karakteriserer skribentene som har blitt rekruttert til å skrive for kunstkritikk.no? Først skal vi se på kjønnsfordelingen blant skribentene. Diagrammet til venstre viser fordelingen mellom kjønnene blant dem som står oppført som skribenter på nettstedets skribentliste. Her ser vi at det er en liten overvekt av menn. Blant dem som har svart på e-postundersøkelsen i forbindelse med denne evalueringen, er det like mange kvinner som menn. Sammenstillingen gir således en indikasjon på frafallet i e-postundersøkelsen. Siden skribentlista på kunstkritikk.no er den mest fullstendige, er den også en mer pålitelig kilde i denne sammenheng. Vi

Kjønnsfordeling blant skribentene på skribentlista på kunstkritikk.no

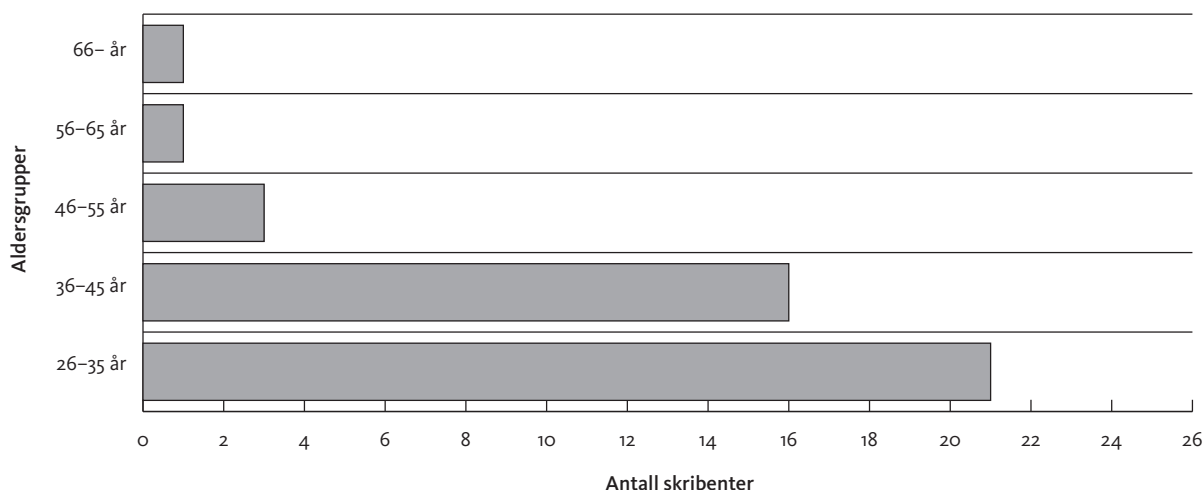
Figur 3.1

Kjønnsfordeling blant skribentene i e-postundersøkelsen

Figur 3.2

Aldersfordeling blant skribentene

Figur 3.3

kan således slå fast at det er noen flere menn enn kvinner som skriver eller har skrevet for nettstedet. Oversikten tar imidlertid ikke hensyn til hvor mye hver enkelt skribent har skrevet.

Hvor gamle er skribentene? Diagrammet over viser at de aller fleste av skribentene som har besvart e-postintervjuet, er i aldergruppene 26–35 og 36–45 år. Ut fra det datamaterialet vi har til rådighet, kan vi altså slå fast at flesteparten av skribentene er relativt unge. Tendensen er relativt tydelig. Det er bare to personer som oppgir at de er over 55 år.

Det er nærliggende å tenke seg at aldersprofilen blant skribentene henger sammen med at kunstkritikk.no er et prosjekt som finner sted på nettet. Vi kan altså ha å gjøre med en generasjonseffekt hvor ulik grad av nærhet til nettmediet og ulike måter å bruke det på slår ut. En slik tolkning finner i alle fall støtte om vi ser på statistikk over hvor mye og hvordan ulike aldersgrupper bruker Internett. Norsk mediebarometer for 2006 fra Statistisk sentralbyrå viser for eksempel at aldersgruppen 45–66 år bruker halvparten så mye tid på Internett som aldersgruppen 25–44 år.²⁷ Samtidig er skribentene på kunstkritikk.no, som vi snart skal se, høyt utdannet, og vi vet at internettbruken øker med utdanningsnivået.²⁸ Derfor er det ikke sikkert at generelle sammenhenger mellom generasjon og nettbruk alene kan for-

klare aldersprofilen på kunstkritikk.no. Andre forklaringer kan også tenkes.

Et av problemene som oftest trekkes fram når det gjelder spørsmålet om rekruttering av kunstkritikere, er de begrensede mulighetene for inntekt som denne type arbeid gir. Blant informantene som ble intervjuet personlig, understreket flere at det å være kunstkritiker er noe man gjør mens man leter etter annet arbeid med et mer stabilt inntektsgrunnlag. Kunstkritikk kan altså være en type arbeid som man driver med forholdsvis tidlig i yrkeskarrieren, og som er mindre attraktivt når man har etablert seg med fast inntekt.

Aldersprofilen kan selvsagt også være et uttrykk for hvilke nettverk som er aktivert i prosjektet. Generelt kan det påpekes at nettverk gjerne oppstår mellom aktører som har eller utvikler en del felles trekk. Alder kan være én av flere faktorer som spiller inn når nettverk etableres.

Vi vet fra tidligere undersøkelser at kunstnerbefolkningen bor langt mer sentralisert enn befolkningen generelt (Elstad & Røsvik Pedersen 1996, Mangset 1998). Ferske tall fra kunstnerundersøkelsen som Telemarksforskning-Bø gjennomfører for Kultur- og kirke departementet, og som skal være ferdig på forsommeren 2008, viser at dette mønsteret er stabilt over tid. Nær halvparten av kunstnerne

27 <http://www.ssb.no/emner/07/02/30/medie/sa86/internett.pdf>

28 Samme sted.

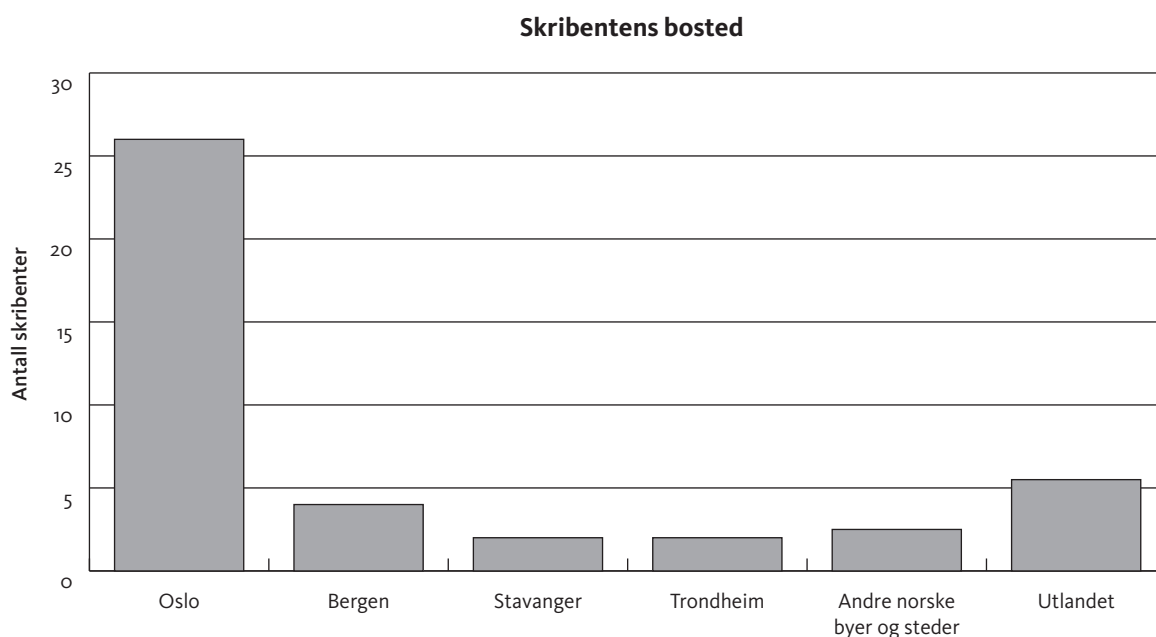
i Norge bor i Oslo og Akershus. Den samme tendensen til sentralisering synes også å gjøre seg gjeldende blant skribentene på kunstkritikk.no. Som det går fram av diagrammet under, svarer 26 av 42 – nesten 2/3 – av skribentene at de bor i Oslo eller Akershus. Vi ser altså at konsentrasjonen i Oslo og Akershus er større blant skribentene på kunstkritikk.no enn blant kunstnerne generelt.

Det er videre verdt å merke seg at åtte av skribentene oppgir at de bor i en annen stor norsk by, det vil si Bergen, Stavanger og Trondheim. I tillegg svarer seks av skribentene at de bor i utlandet. Selv om nettmediet prinsipielt åpner for at de som bruker det, kan befinne seg hvor som helst, ser det ut til at prosjektet har rekruttert forholdsvis snevert med hensyn til bosted. Et viktig spørsmål i denne sammenhengen er om konsentrasjonen av kunstkritikere i Oslo er i samsvar med den geografiske fordelingen av utstillinger. Dette spørsmålet skal vi komme tilbake til i neste kapittel.

I tråd med målet om at kunstkritikk.no ikke skulle ha et tradisjonelt «høykunstperspektiv», men åpne for bredere tematiseringer av hele bredden av den visuelle kulturen, er det interessant å finne ut av hva slags faglig bakgrunn skribentene på kunstkritikk.no har. Siden vi ikke lagde standardiserte svar-kategorier, har vi brukt de åpne svarene til å gjøre noen enkle kategoriseringer av skribentenes faglige bakgrunn og yrkesaktivitet. Følgende oppregning

synes rimelig dekkende: Av de 42 som har svart, oppgir 15 at de har ulike former for kunstnerisk aktivitet som sitt primære arbeid. De fleste av disse oppgir at de er billedkunstnere. Enkelte oppgir også kunstnerisk virke innen andre kunstarter – musikk, dans og litteratur – som sitt primære arbeid. I tillegg har vi inkludert kuratorer i denne kategorien. 11 av informantene oppgir at de primært har en akademisk stilling, de er ansatt som forskere, stipendiater, post doc.-er og professorer. Her er flere fag og disipliner innen humaniora representert. Av de øvrige oppgir fem at de har et hovedfag i kunsthistorie eller et annet humanistisk fag, og at de arbeider med undervisning eller kunst- og kulturformidling på mer eller mindre fast basis. Fem oppgir at de er redaktører, journalister eller skribenter. Det synes altså å være en spredning i kompetansen og det faglige erfaringsgrunnlaget de ulike skribentene bygger på i sitt kunstkritiske arbeid. Dette er i tråd med ambisjonene fra prosjektets oppstart.

Siden vi ikke har data om situasjonen om hva slags kompetanse virksomme kritikere hadde før kunstkritikk.no ble etablert, er det vanskelig å si om nettstedet har bidratt til å utvide perspektivet på hva slags kompetanse som er relevant for å arbeide som kunstkritiker. Utsagn fra personer med tilknytning til nettstedet kan likevel tyde på at kunstkritikk.no har hatt en funksjon her. I et av e-postintervjuene skriver en av informantene for eksempel at skriben-

Figur 3.4

ter som tradisjonelt ville blitt oppfattet som outsiders i kunstkritikken, med stort hell har blitt engasjert av nettstedet:

Det har vist seg at folk fra fagområder utenfor billedkunsten og kunsthistorie ofte tilfører et perspektiv ingen har, og gjør det godt når de skriver. (...) De kommer stadig med en innfallsvinkel ingen fra billedkunstfeltet engang ville reflektert over som en mulighet.

Et spørsmål som melder seg i forlengelsen av dette, er hvilke kriterier som er i bruk i rekrutteringen av kunstkritikere. Trengs det bestemte kvalifikasjoner eller formell kompetanse for å framstå som en relevant kandidat for kunstkritisk virksomhet? Dette er spørsmål vi skal se nærmere på i avsnittet «Kan kunstkritikere utdannes?».

Redaksjonens arbeid med rekruttering

Hvordan blir nye skribenter rekruttert til kunstkritikk.no? Både redaktør og redaksjonsmedlemmer gir uttrykk for at rekrutteringen av nye skribenter er en aktiv enveisprosess. Det fortelles at de fleste nye skribentene på nettstedet har kommet til som følge av forespørsler fra redaksjonen. Det er relativt sjelden at skribenter har blitt rekruttert ved at de selv har tatt initiativet. Vi har ikke data som forteller eksakt hvor mange skribenter som er blitt rekruttert til kunstkritisk virke på bakgrunn av redaksjonens arbeid, og hvor mange som arbeidet som kunstkritikere før nettstedets oppstart. En indikasjon på hvorvidt kunstkritikk.no har bidratt til å rekruttere nye kunstkritikere, finner vi likevel ved å se på når skribentene begynte å skrive kunstkritikker regelmessig. Av svarene på e-postintervjuene framgår det at 11 av skribentene har startet sin kunstkritiske karriere etter at nettstedet startet opp, det vil si etter 2003. I forhold til det totale antall svar er dette en forholdsvis stor gruppe. I tillegg kan det tenkes at kunstkritiske forfatterskap som ellers ville vært døde, har fått nytt liv gjennom de mulighetene som har bydd seg på kunstkritikk.no. Selv om dataene vi har tilgjengelig i denne evalueringen ikke gir eksakte nok svar på dette, synes det å være hevet over enhver tvil at kunstkritikk.no har bidratt til at mange har fått forsøke seg som kunstkritikere. Dette synspunktet kom også til uttrykk i alle de personlige intervjuene som er gjennomført. Marit Paasche mener for eksempel at kunstkritikk.no har gitt mange en god mulighet til å prøve seg som kunstkritikere:

En av nettstedets sterke sider er at det har signalisert en tydelig toleranse for nye kritikerstemmer. Å være kritiker innebærer på mange måter å utdanne seg i all offentlighet, og da må det være lav terskel for å gå på noen blemmer. Her synes jeg kunstkritikk.no har vært fantastisk. Ser man på antall skrivende i dag mot det som eksisterte for seks-sju år siden, tror jeg man ser en distinkt forskjell. (...) Jeg synes det står mye bedre til nå med norsk kunstkritikk enn det gjorde for ti år siden. Det har kommet nye mer særpregede og markante stemmer som utvilsomt er svært dyktige. Det trenger miljøet. Vi har for eksempel fått: Tommy Olsson, Jon Refsdal Moe, Boel Christensen-Scheel og Erlend Hammer.

Rekruttering handler ikke nødvendigvis bare om å ta initiativ overfor potensielle skribenter og gi dem oppdrag. Det handler også om oppfølging og veiledning. Redaksjonen forteller at den i dette arbeidet legger vekt på alt fra å være med å diskutere vinklinger på saker til rent språklig veiledning og korrektur. Den redaksjonelle veiledningen synes altså i overveiende grad å være praktisk og operativt rettet.

E-postintervjuene viser at det er store forskjeller på hvor mye redaksjonell veiledning skribentene får, og hvor godt fornøyd de er med den. Blant dem som har fått en del veiledning, er det mange som gir fornøyde tilbakemeldinger. En skriver for eksempel at

Redigeringen er streng, men kjærlig. Godt fornøyd.

En annen skriver at hun har fått

grundig og detaljert oppfølging på språk og argumentasjon. Jeg har vært svært godt fornøyd med oppfølgingen fra redaktøren. Det var her jeg lærte å skrive.

Her tilkjennes kunstkritikk.no æren for at hun nå har ferdigheter til å arbeide som kunstkritiker.

Andre mener imidlertid at redaksjonen har vært litt knapp og kjapp i sine tilbakemeldinger, og at det har skapt unødig utrygghet for ferske kunstkritikere. Noen har vært uenige i den redigeringen de har vært underlagt og oppfatter at tekstene er blitt dårligere på grunn av det. Ganske mange svarer at de ikke har mottatt noen som helst veiledning i arbeidet med sine tekster. Flere av disse understreker at de er rutinerne kunstkritikere, og at dette trolig er grunnen til at de ikke har fått tilbakemelding og korrigerings på tekstene de har skrevet. Noen av de rutinerne framhever likevel at de iblant kunne hatt godt av noen utfordringer fra redaksjonen.

Tilbakemeldingene på den redaksjonelle veiledningen spriker altså en god del. At ikke alle er like fornøyd, trenger ikke å bety at det er store svakheter i det redaksjonelle arbeidet. Likevel er det verdt

å nevne at det finnes et forbedringspotensial på dette punktet. Redaksjonen bør tenke igjennom hvordan den kommuniserer med nye skribenter, og den bør også vurdere å gi mer tilbakemelding til de mer erfarne skribentene.

Aktivitet og inntekt

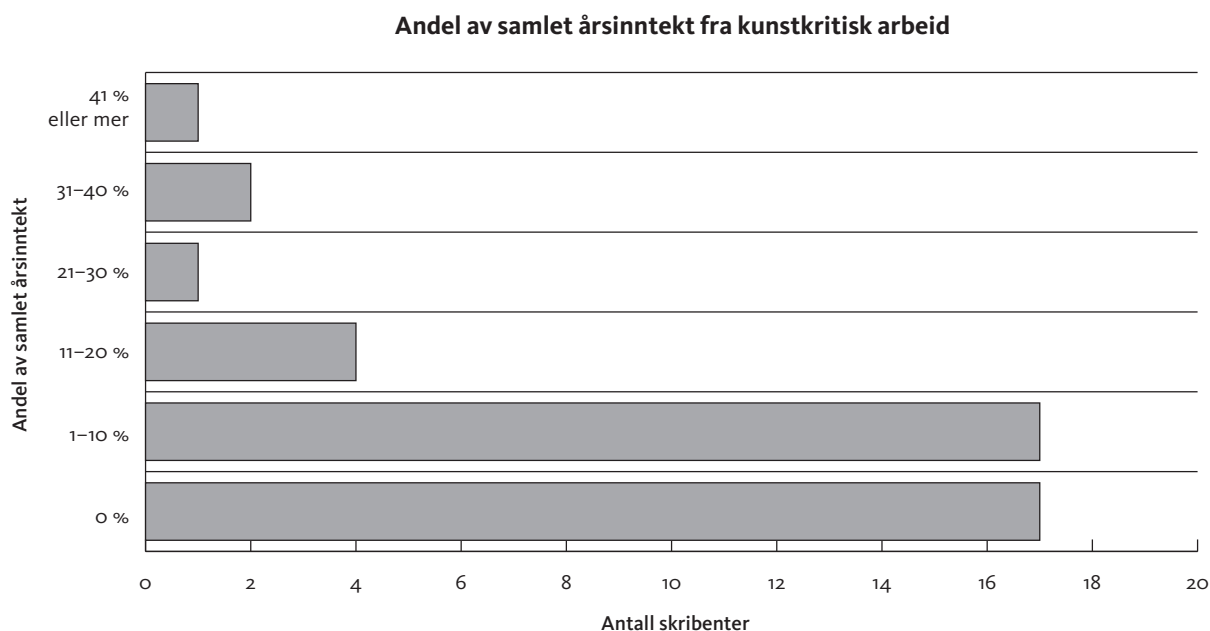
Vi har tidligere vært inne på at begrensede muligheter til inntekt kan være et problem i rekrutteringen av nye kunstkritikere. Da kunstkritikk.no startet opp, var det derfor viktig at skribentene skulle få anstendig betalt for tekstene de skrev. Med dette skulle prosjektet markere at det å skrive kunstkritikk er et profesjonelt arbeid. Honorarpolitikken skulle også bidra til at skribentene blir mer motiverte og føler seg forpliktet til å arbeide seriøst med tekstene de skriver for kunstkritikk.no.

Ifølge intervju med redaktøren har honoreringen med noen unntak vært lik for alle skribentene uavhengig av erfaring og posisjon i feltet. Kunstkritikk.no har i utgangspunktet altså hatt en flat honorarpolitikk. I den første treårsperioden da prosjektet hadde finansiering fra Kulturrådet, var honoraret for hver kritikk 2500 kroner. Det året hvor nettstedet ble drevet uten Kulturrådsbevilgning, ble honoraret senket til 2000 kroner. Med den nye Kulturrådsbevilgningen sommeren 2007 ble honoraret igjen hevet til 2500 kroner. Alle jeg har gjennomført per-

sonlige intervjuer med, gir uttrykk for at disse honorarsatsene er anstendige og greie sammenlignet med hva andre medier betaler for tilsvarende arbeid.

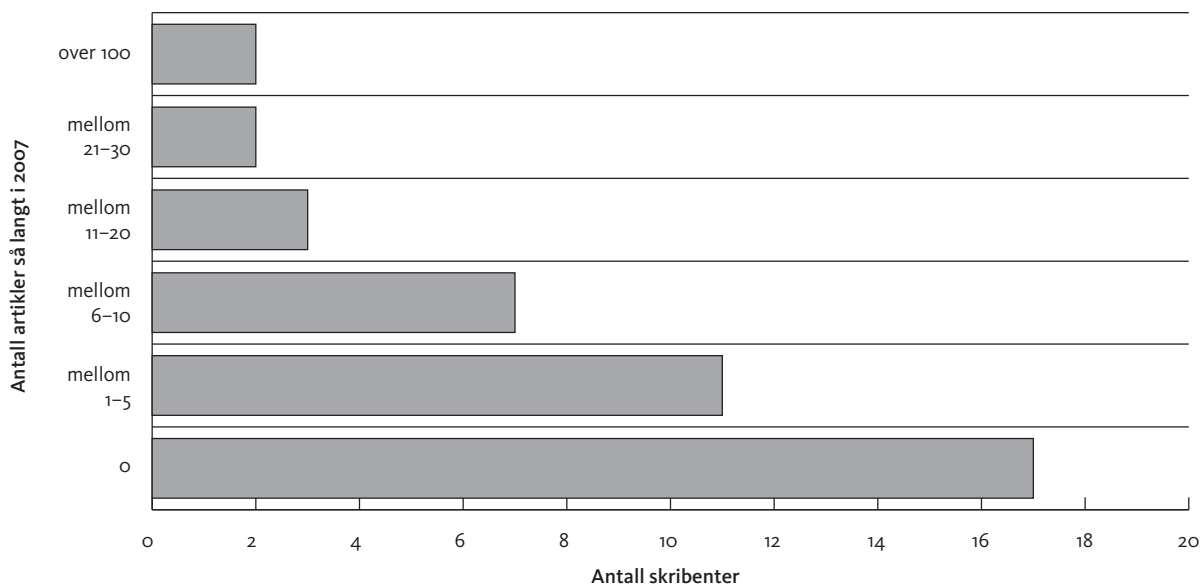
Likevel synes det klart at mulighetene for å skaffe seg et levebrød av å være kunstkritiker er svært begrenset. I e-postintervjuene ble skribentene bedt om å oppgi hvor stor andel av deres samlede årsinntekt som kommer fra kunstkritisk arbeid. I diagrammet nedenfor ser vi at inntektene fra å skrive kunstkritikker for de fleste utgjør en liten andel av deres totale inntekter. Mange oppgir at de ikke tjener noe på kunstkritikk i det hele tatt, og svært få oppgir at inntekter fra deres arbeid som kunstkritikere utgjør mer enn 10 % av samlet årsinntekt. I tillegg må det nevnes at flere av informantene påpeker at totalinntekten deres er svært lav. Honorarene for kunstkritisk arbeid utgjør for de aller fleste som har svart, altså små inntekter i kroner og øre.

Hvor stor andel av samlet årsinntekt som kommer fra kunstkritisk arbeid, henger selvfølgelig sammen med hvor mye man skriver. La oss derfor se litt nærmere på hvor aktive skribentene på kunstkritikk.no er. Spørsmålet som ble stilt i e-postintervjuet, tok utgangspunkt i aktivitetsnivået i 2007 fram til intervjutidspunktet. Diagrammet under viser således hvor mange artikler skribentene oppgir at de har skrevet fram til oktober 2007. Ikke alle husket like godt hvor mye de har skrevet, og svarene fra flere av informantene var noe omtrentlige.

Figur 3.5

Aktivitet i 2007

Figur 3.6

Flesteparten av de som har svart, oppgir at de ikke har skrevet noen kunstkritikker i 2007. Vel 10 har skrevet mellom 1 og 5, mens 7 har skrevet mellom 6 og 10 kunstkritikker. Det er også noen få som har skrevet mer enn 10 kunstkritikker. Videre er det et par av informantene som utmerker seg med å ha skrevet over 100 kunstkritikker.²⁹

Generelt er det altså grunnlag for å si at det er mange som skriver noen, men få som skriver mange kunstkritikker i løpet av et år. Til dette er det verdt å spørre om hva rekruttering av kunstkritikere betyr. Når kan vi snakke om at man er rekruttert til virket som kunstkritiker? Når over en tredjedel av skribentene som deltok i e-postintervjuet ikke har skrevet en eneste kritikk i inneværende år, og bare 7 oppgir at de har skrevet mer enn 10 kritikker, er det klart at det å være rekruttert som skribent på kunstkritikk.no stort sett ikke betyr å arbeide mye med kunstkritikk. Det er her også verdt å nevne at det totale antall skribenter som er blitt engasjert av kunstkritikk.no om vi tar utgangspunkt i skribentlista på nettstedet, er 104. Forholdet mellom å aktivere et stort antall skribenter på den ene siden og å gi muligheter for et mindre antall skribenter til å for-

dype seg på den andre, er altså en viktig problemstilling prosjektet må diskutere videre.

I intervjuet med redaktøren for nettstedet, Ketil Nergaard, kom det fram at en mulighet som redaksjonen vurderte, var å satse noe mer konsentrert på enkelte skribenter over en periode. Slik ville noen skribenter kunne opparbeide sin kompetanse mer systematisk over tid. De ville dessuten kunne ha en økonomisk forutsigbarhet som gjorde at de virkelig kunne satse på å utvikle sine kunstkritiske forfatterskap. Slik kunne prosjektet i fortsettelsen bidra til å løfte fram noen sterke stemmer i den kunstkritiske offentligheten. Denne ideen ble imidlertid lagt død da det viste seg at de skribentene redaktøren hadde i tankene, ikke hadde anledning.

I spørsmålet om kunstkritikk.no sin rolle i rekrutteringen til et kunstkritisk yrkesliv er det samtidig viktig å se kunstkritikk.no i sammenheng med andre arenaer for kunstkritikk. Både e-postintervjuene og de personlige intervjuene viser at kunstkritikk.no i ikke ubetydelig grad har fungert som rekrutteringskanal til andre medier. Dette indikerer at kulturelledere i ulike aviser kjenner

29 E-postundersøkelsen vi har gjennomført her, gir begrenset mulighet til å trekke generelle konklusjoner om kunstkritikernes inntektsnivå og tidsbruk på kunstkritisk arbeid. Kunstnerundersøkelsen som Telemarksforskning-Bø gjennomfører på oppdrag av Kultur- og kirkedepartementet, og som skal være fullført innen sommeren 2008, vil imidlertid gi kunnskap om dette. Her skilles det imidlertid ikke mellom kritikere innen ulike kunstarter.

til og bruker nettstedet, og at kunstkritikk.no oppfattes som en arena hvor gode og interessante skribenter opererer.

Nettet inkluderer og ekskluderer

Å skrive kunstkritikk for Internett er ikke nødvendigvis det samme som å skrive kunstkritikk for trykte medier. Vi skal komme nærmere inn på den generelle betydningen av at prosjektet kunstkritikk.no finner sted på nettet senere. Her skal vi imidlertid fokusere på betydningen dette kan ha hatt i forhold til rekrutteringen av skribenter. Som vi så ovenfor, er skribentene på kunstkritikk.no forholdsvis unge, for det meste under 45 år. Ifølge flere av de personlige intervjuene vi har gjennomført, kan det faktisk at kunstkritikk.no er et nettbasert prosjekt, ha bidratt til å engasjere yngre billedkunstnere som kanskje ellers ikke ville deltatt i en kunstkritisk offentlighet, og til å skyve fra seg eldre akademikere som ikke kjenner seg hjemme i den kulturen som kjennetegner nettmediet. Marit Paasche sier det slik:

Jeg tror at mange av billedkunstnerne aldri ville skrevet kunstkritikker hvis det ikke hadde vært for kunstkritikk.no. Det er noe annet å sende inn en tekst til en avis eller et tidsskrift enn det er å kontakte kunstkritikk.no. Terskelen er høyere for å ta kontakt med dagspresse, og nettet er et medium som representerer en mer naturlig form for kommunikasjon – særlig for de yngre. For dem er det en måte å snakke på.

Hun utdyper dette synspunktet videre og påpeker at debattfunksjonen på kunstkritikk.no kan virke tiltrekkende på billedkunstnerne. Som vi har sett er nettstedet organisert slik at hver artikkel som publiseres, kan etterfølges av kommentarer og debattinnlegg fra leserne.

Jeg tror at muligheten til å poste et innlegg i etterkant av enhver kritikk virker tiltrekkende for veldig mange. På godt og vondt. Noen ganger opplever man at det er bare søppel som kommer, men jeg tror at den demokratiske funksjonen det åpner for, er veldig viktig.

Samtidig sier hun at hun savner at de eldre akademikere som har posisjoner på universitetene og på museene, deltar på kunstkritikk.no. Spenningen mellom kulturen på kunstkritikk.no og den kulturen akademikere har vært vant til, har blitt synlig-

gjort i flere debatter som har versert på nettstedet. Ikke minst representerer den for mange velkjente «Tommy Olsson-debatten» et talende eksempel på dette. Debatten startet med at kunsthistoriker Jørgen Lund ved Kunsthøgskolen i Bergen skrev en kritikk av det han mente var i ferd med utvikle seg som en skole blant kunstkritikere i Norge, nemlig en subjektivt orientert og selvscenesettende skole hvor tekstenes forfattere kommer mer i fokus enn kunsten. Skolens ubestridte foregangsmann og idol var ifølge Lund den profilerte kunstsribenten Tommy Olsson. På grunn av debattkulturen som har utviklet seg på nettstedet, valgte Lund imidlertid å bruke Morgenbladet framfor kunstkritikk.no som arena for debatten. Samtidig som kunstkritikk.no trekker til seg en del skribenter, synes det altså samtidig og støte fra seg andre. Hvor stort problem dette er, skal og kan vi ikke gi noe endelig svar på her.

Skrivekursene

Som det kom fram i innledningen, skulle den treårige bevilgningen fra Norsk kulturråd utover å finansiere driften av nettstedet også brukes til å arrangere skrivekurs for kunstkritikere. I søknaden Kritikerlaget sendte til Kulturrådet, ble det lagt vekt på at det på det tidspunktet ikke fantes utdannings-tilbud eller kurs som rettet seg direkte mot kunstkritikere, og at rekrutteringen av kritikere var svak.

Ansvarer for gjennomføringen av skrivekursene som var integrert i prosjektet, har arbeidsutvalget (AU) i kunstseksjonen i Kritikerlaget hatt. Opprinnelig var det planlagt to kurs årlig i en treårsperiode, men fordi prosjektet kom seint i gang, besluttet AU å gjennomføre fem skrivekurs – ett i 2004 og fire i 2005.³⁰ Titlene de ulike kursene ble gitt, viser noe om hvilke vinklinger som har vært i fokus:

- «Skriving for nett», med Ove Dalen som kursleder, 2004
- «Skriving for nett», med Ove Dalen som kursleder, 5.–6. mars 2005
- «Kreativ skriving. Bakveier og kjøkkeninn ganger til språket», med Gro Dahle som kursleder, 30. april–1. mai 2005
- «Essayskriving», med Eivind Røssaak som kursleder, 15.–16. oktober 2005

30 Vedr. skrivekurs for kunstkritikere i regi av Norsk kritikerlag, brev fra Kritikerlaget til Norsk kulturråd, datert 16. januar 2006.

- «Kreativ skriving. Bakveier og kjøkkeninnganger til språket», med Gro Dahle som kursleder, 3.–4. desember 2005

I søknaden ble det framhevet at målgruppa for kursene skulle være: «Kunstkritikere, kulturjournalister, hovedfags- og doktorgradsstudenter i kunsthistorie og andre estetiske fag, kunstnere, og studenter ved Kunsthøgskolen.» Av rapportene Kritikerlaget har sendt til Norsk kulturråd, går det fram at deltakerne på de arrangerte kursene har hatt noe ulik faglig bakgrunn og posisjon, avhengig av kursenes tematikk og kursledere, men at alle har vært rekruttert fra kulturfeltet. Både etablerte kunstkritikere og studenter uten kunstkritisk erfaring har deltatt. Det rapporteres dessuten om fornøyde kursdeltakere.

I søknaden om kulturrådsstøtte i 2002 ble det framhevet at de ulike delene av prosjektet var tett sammenkoblet.

Vi vil understreke at disse tre prøveprosjektene henger nøye sammen og er tenkt å ha en synergi-effekt. Både skrivekurs og seminar relaterer seg til nettstedet, og kan dra veksler på dette og omvendt.³¹

Til tross for disse ambisjonene synes det å være liten sammenheng mellom skrivekursene og rekrutteringen av skribenter til nettstedet. Ingen av de som har besvart e-postintervjuet, har deltatt på noen av skrivekursene. Intervjuene både med tidligere redaktør og nåværende redaktør ga også et klart inntrykk av at skrivekursene har vært lite koblet til redaksjonens arbeid med rekruttering av skribenter. Skrivekursene ble tatt hånd om av AU, og synes i og for seg å ha vært vellykkete, men de har altså ikke fungert som rekrutteringsarena for nettstedet. Én grunn til det kan være noen holdninger til formaliserte opplegg for opplæring som synes å gjøre seg gjeldende i (deler av) det kunstkritiske miljøet.

Kan kunstkritikere utdannes?

I intervjuene kommer det fram en viss skepsis til at skrivekurs kan virke direkte rekrutterende til arbeid som kunstkritiker. Marit Paasche uttaler for eksempel at det først er etter at man har skrevet kunstkri-

tikk en stund at man virkelig kan ha utbytte av å delta på skrivekurs:

Jeg tror ikke de har noen særlig effekt i forhold til nyetablering. Jeg tror faktisk de har mye mer effekt for de som har skrevet en stund. Fordi at du skal skrive en stund før du skjønner hvor du har problemer. Du skal skrive en stund før du kjenner kritikken som form, før du vet hvor det butter. Så jeg tror ikke at jeg ville anbefalt det for de som er helt ferske.

Det er også påtakelig at det bare er fem–seks av informantene på e-postintervjuet som på spørsmål om hva slags kompetanse en kunstkritiker bør ha, framhever formell kompetanse. Det typiske svaret går omtrent slik:

Sterk interesse for og meget god kjennskap til feltet hun skriver om og en god penn.³²

En enda tydeligere artikulering av at formell kompetanse er av liten eller ingen betydning, finner vi i følgende svar på samme spørsmål:

Det spiller ingen rolle, det viser seg i teksten.

I tråd med det siste sitatet kan ingen formell kompetanse garantere for at man skriver gode kunstkritikker. Det er i teksten at kritikerne må rettferdiggjøre at de har noe i den kunstkritiske geskjeften å gjøre. Innad i dette spesifikke feltet kan disse synspunktene kanskje virke selvfølgelig. Men om vi sammenligner med andre yrkesgrupper, og særlig de yrkesgruppene som har sterke profesjonstrekk (for eksempel leger og advokater), er nettopp en bestemt formell utdanning avgjørende for hvem man oppfatter at kan utøve et yrke (Abbott 1988).

Lignende motforestillinger mot opplæring blir uttrykt i anledning av at NTNU har startet opp et masterprogram for kunstkritikk og kulturformidling. Programmet presenteres på følgende måte på NTNUs hjemmesider:

I den kulturelle offentligheten er det et stort behov for stil-sikre skribenter med faglig integritet og dømmekraft som har en høy bevissthet omkring estetiske kriterier og institusjonelle normer. Kunstkritikk og kulturformidling er et yrkesforberedende tverrestetisk masterprogram som skal gi deg kompetanse til å delta aktivt på den offentlige kulturarenaen.³³

Jon-Ove Steihaug mener for eksempel at slike utdanningstilbud ikke er tilstrekkelige i seg selv for

31 Søknad datert 1. august 2002.

32 Sitat fra e-postintervju.

33 <http://www.ntnu.no/studier/kunstkritikk>

å skaffe de nødvendige kvalifikasjoner en kunstkritiker bør ha:

Jeg er selvsagt ikke imot at det finnes utdanningstilbud for kunstkritikere, men mener at den avgjørende forutsetningen uansett er hvilken reell faglig kompetanse man har i forhold til kunstfeltet. Før ble kritikere stort sett rekruttert blant kunsthistorikere eller kunstnere som ut fra sin bakgrunn hadde skaffet seg en slik kunnskap – og slik er det stort sett fortsatt. Formalisering av egne kortere utdannelser for kritikere og kuratorer kan fungere positivt ved at det gir muligheter for folk som allerede har en grunnleggende kompetanse og erfaring til å videreutvikle dette. (...) Hvis dette fører til at folk som stort sett er helt blanke, påbegynner slike utdannelser i den tro at dette er noe som kan læres som et hvilket som helst studium, tror jeg man kaster blå i øynene på dem. Man risikerer selvsagt også at det utdannes langt flere enn det det virkelig er behov for eller plass til i kunstsystemet. Det avgjørende er fortsatt realkompetansen du har bygget opp over tid samt din egen drive, dvs. faktorer som en formalisert kort utdanning ikke kan erstatte.³⁴

I disse sitatene forstås kunstkritisk arbeid som en form for virksomhet som det ikke er mulig å kvalifisere seg for ene og alene gjennom en spesifikk utdanning. «Realkompetanse» og «egen drive» er viktigere. Et stykke på vei synes det å være den intellektuelle autodidakt fritenkeren som danner det ideale referansepunktet for disse synspunktene. Det er således interessant at Jon Refsdal Moe uttaler at kritikk handler om mot til å stå for noe på egen hånd:

Kritikk handler veldig mye om å tørre å være helt alene om noe.³⁵

Skepsisen mot formell utdanning kan dessuten settes i forbindelse med talendiskursen som gjør seg gjeldende i den tradisjonelle romantiske forståelsen av hvordan kunstnere blir kunstnere. Talendiskursen forstår kunstnerens særegne kvalifikasjoner som iboende (og i mindre grad som ervervbare) egenskaper som nærmest kan ta skade av den påvirkning og sosialisering utdanning innebærer (jf. Mangset 2004). En entydig tolkning av informantene i den romantiske retningen ville likevel være urimelig. Skepsisen mot å etablere utdanningstilbud innen kunstkritikk handler også om at det ikke er jobber å få som profesjonelt utdannede kritikere. Å bruke flere år på å skaffe seg en utdanning innen kunstkri-

tikk innebærer i dette perspektivet å skape falske forhåpninger.

Til slutt skylder jeg å nevne at noen få av e-postinformantene (fire–fem) svarte at høyere utdanning innen kunstfag eller kunstrelaterte fag er nødvendig kompetanse for kunstkritikere.

Uansett peker skepsisen mot formaliserte opplegg for opplæring på et paradoks. På den ene siden kan kunstkritikk.no forstås som et prosjekt som har til hensikt å profesjonalisere rollen som kunstkritiker. Ambisjonene med prosjektet handler for eksempel om å høyne nivået på kunstkritikken og om å skape større rom for og forståelse for at kunstkritisk virksomhet er et profesjonelt arbeid. På den andre siden innebærer de ovenfor nevnte holdningene til formalisert opplæring innen kunstkritikk at strategiene for å rekruttere nye skribenter blir praktisk-redaksjonelle. Kanskje utgjør disse holdningene også mye av grunnen til at skrivekursene som opprinnelig var tenkt i nær relasjon til driften av nettstedet, i realiteten har vært et sideprosjekt med så godt som ingen kobling til det redaksjonelle arbeidet med kunstkritikk.no?

Oppsummering

Om en tar utgangspunkt i det antall skribenter nettstedet har engasjert i løpet av sin virkeperiode og den forholdsvis store gruppen skribenter som har startet sin kunstkritiske karriere etter nettstedets oppstart, ser kunstkritikk.no ut til å ha lyktes med å få fram flere kunstkritiske stemmer. Det er imidlertid verdt å stille spørsmål om hva rekruttering egentlig betyr i denne sammenhengen. Er man rekruttert som kunstkritiker om man kun skriver noen få (for eksempel under fem) kritikker i året? Et annet spørsmål handler om hvilke rekrutteringsstrategier som er legitime i det kunstkritiske miljøet. Hva forteller den relativt tydelige holdningen om at formell kompetanse har liten betydning for om du besitter de rette kvalifikasjonene til et virke som kunstkritiker, om rolleforståelse i dette feltet? Står slike forestillinger i motsetning til (eller kanskje i veien for) profesjonalisering av rollen som kunstkritiker?

34 Jf. intervju med Jon-Ove Steihaug.

35 Jf. intervju med Jon Refsdal Moe.

Kunstkritikk.no som kulturell offentlighet

Hva kjennetegner kunstkritikk.no som kulturell offentlighet? I dette kapitlet skal vi se nærmere på hva som er blitt publisert på kunstkritikk.no. Vi skal også drøfte spørsmålet om kvaliteten på bidragene og om hvorvidt nettstedet har bidratt til å heve kvaliteten på den norske kunstkritikken mer generelt. I tillegg skal vi spørre om hva slags type offentlighet nettstedet fungerer som.

Utvalget av utstillinger

Forholdet mellom sentrum og periferi er en nærmest uomgjengelig dimensjon i norsk kulturpolitikk. Legitimiteten av kulturpolitiske prosjekter har langt på vei vært avhengig av at prosjektene på en eller annen måte kan sannsynliggjøre at de kommer hele befolkningen til gode, uavhengig av bosted. I prinsippet betyr dette nettbaserte prosjektet at tekstene er tilgjengelig for alle. Men som vi så i det foregående kapitlet, har skribentstallen til kunstkritikk.no en overvekt av innbyggere fra Oslo og Akershus. Det trenger i og for seg ikke å bety at et like sentralisert mønster gjør seg gjeldende for hvilke utstillinger som nettstedet velger å skrive om. I det neste diagrammet skal vi derfor se nærmere på hvordan utstillingene som er dekket i hele perioden kunstkritikk.no har eksistert, det vil si fram til og med desember 2007, fordeler seg geografisk.

Her ser vi at Oslo med 54 % har den desidert største andelen av utstillinger som dekkes av kunstkritikk.no. Bergen kommer på andreplass, men med en langt lavere prosentandel, nemlig 11. Stavanger, Trondheim og Tromsø har henholdsvis 3, 2 og 0,5 %. Når vi slår sammen utstillinger i alle andre norske byer og steder kunstkritikk.no har skrevet om, utgjør dette kun en prosentandel på 8. Utstil-

linger i andre land utgjør relativt sett en nokså stor andel med 22 % av artiklene.

Om vi går til e-postintervjuene med skribentene, er det mange som uttrykker tilfredshet med utvalget av utstillinger som dekkes på kunstkritikk.no. Blant dem som skriver noe annet enn bra, godt eller ok på spørsmålet «Hvordan vil du beskrive utvalget av utstillinger som blir kritisert av kunstkritikk.no?», er det to hovedpoenger som oftest går igjen. For det første har flere av informantene bemerket at utvalget av utstillinger er Oslo-orientert, noe de vil finne støtte for i diagrammet nedenfor. For det andre mener flere at utvalget har en slagside mot den yngre samtidskunsten, og at nettstedet i (for) liten grad dekker utstillinger på de «tradisjonelle» institusjonene. En av skribentene uttrykker det slik:

Den [altså kunstkritikk.no] er konsekvent orientert mot samtidskunst med et kontinentalt uttrykk/akademisk tradisjon. Det er lagt vekt på utstillinger med en hipp og internasjonal aura og som ofte er konseptuelle heller enn estetiske. Unntaket er eventuelle store navn ved de store institusjonene.

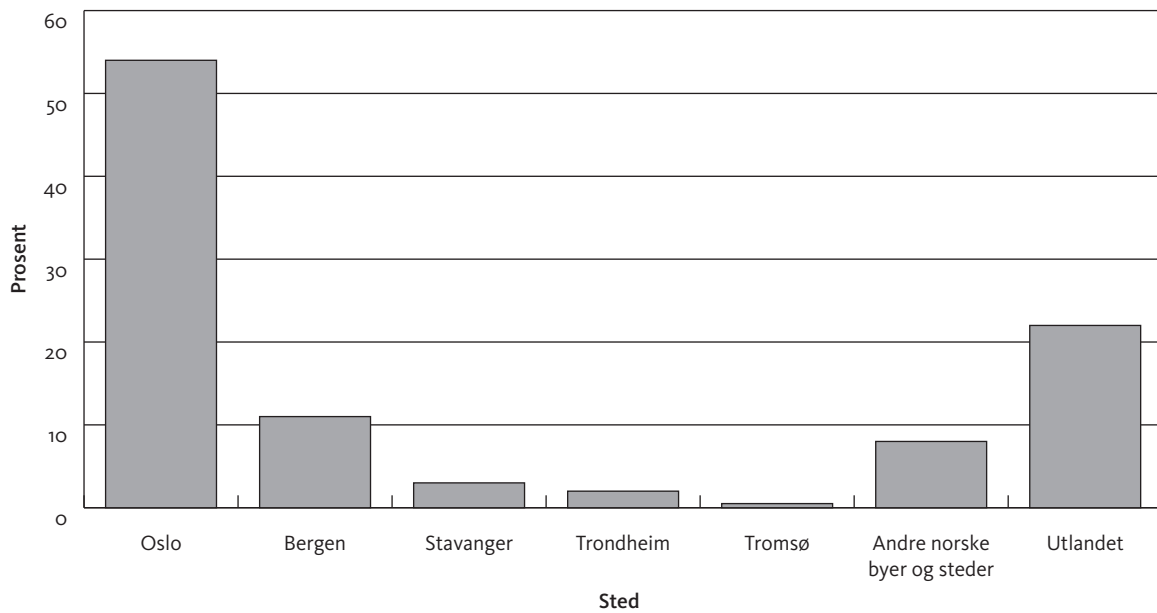
Disse to sitatene er også nokså typiske:

For sterk Oslo-fokusering, og litt for mye fokus på unge, hippe insidere.

Elitær og smal, hovedstadspreget, ung samtidskunst. Decker en liten del av kunstfeltet, «avantgarden».

Når flere påpeker at det i stor grad er den *unge* samtidskunsten som får oppmerksomhet på kunstkritikk.no, kan dette, om de har rett, ha sammenheng med alderen til skribentene. Som vi så i det forrige kapitlet, er de aller fleste av skribentene 45 år eller yngre. Mens enkelte mener at avantgarde-profilen er et minus ved kunstkritikk.no, er det andre som inntar det motsatte standpunktet, nemlig det at

Geografisk fordeling av utstillingene kunstkritikk.no har dekket, prosent

Figur 4.1³⁶

kunstkritikk.no gjennom denne profilen dekker utstillinger som ellers ikke ville blitt omtalt. I dette lyset kan profilen sees som en spissing av prosjektet som inngår i en arbeidsdeling med andre aviser, tidskrifter og magasiner. En skribent uttrykker dette poenget slik:

Siden er eksepsjonell i norsk kunstsammenheng, fordi den dekker spitz-end produksjoner innen performance, scenekunst og billedkunst og mer film/video-kunst overlappende produksjoner. Det er dristig.

Generelt er det altså en Oslo-dominans i stoffet nettstedet presenterer. Profilen synes også å være orientert mot det mange oppfatter som avantgarden eller den unge (og hippe) samtidskunsten. I flere sosiologiske undersøkelser av det norske kunstfeltet er det utarbeidet typologier som illustrerer at det eksisterer mer eller mindre atskilte kretsløp (Solhjell 1995, Mangset 1997 og 1998). Hvert av kretsløpene kjennetegnes av særskilte verdsettingskriterier. Det vil si at måten aktørene oppnår anerkjennelse på innenfor hvert av disse kretsløpene, følger ulike logikker. Kunstsosiologen Dag

Solhjells analyse av den norske billedkunstinstitusjonen skiller mellom et eksklusivt, et inklusivt og et kommersielt kretsløp (Solhjell 1995). Mens det kommersielle kretsløpet vektlegger økonomiske belønninger, og det inklusive kretsløpet vektlegger politiske, er det symbolske belønninger som står høyest i kurs i det eksklusive kretsløpet. For å oppnå anerkjennelse her hjelper det lite å henvise til at du selger mye av din egen kunst eller at du bidrar til å vitalisere kulturlivet i distriktene. I det eksklusive kretsløpet er det den symbolske anerkjennelsen basert på hva som oppfattes som kunstnerisk nyskapende, som teller. Grovt sett er det nærliggende å plassere kunstkritikk.no som et prosjekt som primært hører hjemme i det eksklusive kretsløpet. Som vi har sett er det lite fokus på hva som skjer i distriktene. Og søk på nettstedet viser at kunstnere som får mye oppmerksomhet i dagspressen, som Marianne Aulie og Vebjørn Sand, og som opplagt må kunne plasseres i Solhjells kommersielle kretsløp, er lite omtalt på kunstkritikk.no. Og i den grad disse kunstnerne omtales, gjøres det på måter som, for å si det diplomatisk, markerer avstand.

36 Det er her verdt å gjøre oppmerksom på at en relativt stor andel av de kunstkritiske tekstene som er publisert på kunstkritikk.no, ikke omhandler utstillinger på ett geografisk avgrensbart sted. Disse artiklene er holdt utenfor i dette diagrammet. Det dreier seg om debattartikler, intervjuer, anmeldelser av nettsteder og reiseblogger. Det gjelder dessuten tekster som tar for seg ulike typer utgivelser (bokutgivelser, DVD-er, tegneserier, filmer, kataloger, CD-er, radiokanaler, stortingsmeldinger). Om vi ser på det totale antall artikler, utgjør disse artiklene 34 %.

Den geografiske fordelingen av utstillinger og informantenes oppfatninger av nettstedets utvelgelsespolitikk kan altså fortelle oss noe om hvilket kretsløp i det norske kunstfeltet kunstkritikk.no inngår i – i sosiologisk forstand. Dette kan danne bakgrunn for en diskusjon av om bredden i nettstedets nedslagsfelt er stor nok. Hva betyr det at nettstedet ifølge egne formuleringer skal «dekke kritisk det som skjer i norsk kunstliv, samt tendenser internasjonalt. Også den visuelle kulturen i bredere forstand vil vies oppmerksomhet – design, arkitektur, film, reklame og annen populærkultur»?³⁷ Er denne brede målsettingen godt nok realisert om det først og fremst er avantgarden og den Oslo-baserte kunsten som blir omtalt og debattert? Ville det styrke eller svekke dynamikken på nettstedet om nedslagsfeltet i norsk kunstliv ble større? Og ville en utvidelse av stofftilfanget øke eller minske lesergruppen og interessen hos eksisterende lesere av siden? Spørsmålet om *hva* nettstedet faktisk dekker av kunstutstillinger, reiser altså en rekke viktige spørsmål som nettstedet bør diskutere i fortsettelsen. Et annet viktig spørsmål er imidlertid hvor *godt* utstillingene dekkes, altså hvordan kvaliteten på kunstkritikkene på kunstkritikk.no er.

Økt kunstkritisk mangfold

Mange av informantene som har bidratt til denne evalueringen, gir uttrykk for at kvaliteten på tekstene som publiseres på kunstkritikk.no, er god. Omtrent like mange framhever på sin side at kvaliteten er varierende. Noen få gir dessuten uttrykk for at tekstene stort sett ikke holder høyt nok nivå. Såpass generelle utsagn om kvalitet har selvfølgelig begrenset verdi i seg selv, men generelt indikerer de at nettstedet har stor tilslutning, noe vi også skal komme tilbake til i et senere delkapittel. Om vi imidlertid forfølger nærmere hva som ligger bak noen av disse generelle utsagnene, kan vi nærme oss noen mer spesifikke vurderinger av hvordan kunstkritikk.no fungerer som arena og aktør når det dreier seg om å styrke kvaliteten i kunstkritikken.

Et poeng som går igjen hos en del av informantene, er at den økte stoffmengden kunstkritikk.no har tilført feltet, også har bidratt til kvalitetsutvikling. En av skribentene uttaler for eksempel følgende:

Det er høy kvalitet på kritikkene. Kunstkritikk.no har gjennom både stoffmengde og vinkling vært med på å få fram nye skribenter og øke kvaliteten.

Selv om det prinsipielt ikke er noen nødvendig sammenheng mellom kvantitet og kvalitet, er det likevel gjerne slik at bidragsyterne på et felt må skjerpe seg når det kommer flere aktører til. Når flere er med i «spillet», krever det gjerne større anstrengelser fra den enkelte for å oppnå eller beholde posisjoner og derigjennom være blant dem som er synlige i feltet. Dermed kan en slik ren kvantitativ økning også innebære økt mangfold i måten en aktivitet eller uttrykksform løses på. Økt mangfold i måten kunstkritikker skrives på, framheves da også som et resultat av kunstkritikk.no som prosjekt. Ikke minst blir dette tydelig når vi ser på hvilken betydning det har at vi har å gjøre med et prosjekt som foregår på nettet.

Nettets forjettelse ...

Mangfoldiggjøringen av kunstkritikken knyttes av flere til det faktum at kunstkritikk.no er et prosjekt som finner sted på nettet. Et viktig moment i denne sammenhengen er at nettmediet åpner for lengre tekster enn avisene har rom for. En informant sier for eksempel at kunstkritikk.no

(...) i høy grad har bidratt til å heve kvaliteten, først og fremst gjennom å gi plass til lengre, resonnerende tekster.

Mens kunstkritikere i avisene som hovedregel gis knapt tilmålt spalteplass, setter nettmediet i prinsippet ingen begrensninger på hvor lange tekstene kan være. Muligheten til å skrive lengre tekster bidrar ifølge enkelte informanter ikke bare til økt kvalitet, men også til økt sjangermangfold i tekstene som publiseres. Ina Blom framhever dette mangfoldet som en kvalitet ved kunstkritikk.no i seg selv:

Det viktigste for et nettsted som kunstkritikk.no er at det er artikler som er interessante å lese. Om det skal være en domsavsigelse, eller en forbrukerveiledning eller en intellektuell refleksjon av et annet slag eller en situasjonsbeskrivelse, det ser jeg på som relativt åpent. Men det som er klart, er at fleksibiliteten i det elektroniske formatet, at det ikke spiller noen rolle hvor mange tegn det er, i motsetning til disse faste formatene som du er nødt til å ha i en trykt publikasjon, det åpner i alle fall for en kontinuerlig revurdering av hva man har lyst til å gjøre med feltet. Redaksjonen kan veldig raskt tilpasse seg.

37 <http://www.kunstkritikk.no/about>

Med nettet som medium er det mulig å prøve ut flere ulike måter og skrive kunstkritikk på. Nettmediet har en fleksibilitet som de trykte mediene mangler og som kunstkritikk.no kan utnytte til å legge til rette for ulike måter å skrive kunstkritiske tekster på. På denne bakgrunnen kan vi si at kunstkritikk.no, gjennom å være et nettbasert prosjekt, prinsipielt har åpnet for nye måter å skrive kunstkritikk på.

Et annet viktig poeng ved at kunstkritikk.no er et nettprosjekt, er at alle lesere har tilgang til et nærmest fullstendig arkiv med alt som har blitt publisert på nettstedet. Dette innebærer ganske enkelt at tekstene lettere kan leses lenge etter at de er blitt publisert. Selv om det kan framstå som et banalt poeng, er det av betydning at hver enkelt tekst på denne måten får lengre levetid enn i trykte medier, især i dagsavisene. Hver enkelt kunstkritikk som har blitt publisert, kan til enhver tid hentes fram og relateres til andre tekster. Arkivene til kunstkritikk.no fungerer på denne måten som en umiddelbart tilgjengelig dokumentasjon på den meningsproduksjonen som har funnet sted om ulike kunstutstillinger og kunstspørsmål. Etter hvert som tida går, kan nettstedet bli en stadig viktigere kilde til kunsthistoriske analyser og diskusjoner. Dette aspektet understreker imidlertid også viktigheten av – og alvoret i – utvelgelsen av kunstutstillinger og -begivenheter som det skrives om på nettstedet.

Et tredje viktig poeng ved at kunstkritikk.no er et nettprosjekt, er at det åpner for en dynamisk debattfunksjon. Flere av informantene i denne evalueringen påpeker at denne siden av prosjektet har hatt en positiv betydning for kvaliteten på kunstkritikkene og for refleksjonsnivået i den kunstkritiske debatten. En informant sier det slik:

Kunstkritikk.no har bidratt til å skape en debatt om hvordan god kunstkritikk skal være, og til å la nye stemmer prøve seg som kritikere. Flere av disse fungerer etter hvert som kritikere i dagspressen. Jeg er sikker på at den åpne debattkulturen rundt kritikker i kunstkritikk.no har bidratt til å inspirere unge kritikere til å skjerpe seg, skrive godt og reflektere over hva god kunstkritikk skal være.

Debattfunksjonen på nettstedet framheves altså som en ansporing til økt innsats og til refleksjon hos kunstkritikerne, noe som også materialiserer seg i økt kvalitet på tekstene. Alle som skriver kunstkritikker for kunstkritikk.no, vet at de umiddelbart og i full offentlighet vil kunne få både anerkjennende og sterkt kritiske kommentarer på sine tekster. I

mangel av data på dette punktet har vi i denne evalueringen ikke anledning til å utdype hva dette har å si for selve skriveprosessen.

Det som imidlertid synes klart, er at debattfunksjonen innebærer et brudd med den tradisjonelle autoriteten som har vært knyttet til rollen som kunstkritiker. I et av e-postintervjuene uttrykkes dette poenget slik:

Kunstkritikk.no har bidratt til å heve kvaliteten først og fremst gjennom innspillene kritikere har fått på innleggene sine. I stedet for å være autoriteter, har kritikere blitt debattanter i etterkant av kritikken – de må forsvare seg.

Dette aspektet ved kunstkritikk.no skiller seg radikalt både fra de mulighetene og de normene som finnes i de trykte mediene. Ina Blom uttaler for eksempel at:

I avisene er det et skarpt skille mellom avisenes artikler og så rasende leserinnlegg, men her det institusjonalisert at en artikkel gjerne følges av kommentarer. Og at de kommentarene kan ligge på samme nivå som artikkelen. At de deltar i samme rom. At det er et litt utvidet format. Det er mer kunstkritikk som et diskusjonsrom, og det er interessant å tenke over. At det er litt oppløst dette med artikkelens autoritet og så kommer liksom bikkja i bakken fem dager etter, ofte i en helt annen del av avisen. Det er en større opplevelse av intimitet. Følelsen av at man sitter i samme rom og snakker om noe i nettformatet.

Debattfunksjonen innebærer altså at avstanden mellom kunstkritikken og de reaksjonene den avstedkommer hos leserne, langt på vei forsvinner. Kunstkritikeren er ikke lenger en rolle som kan utøves isolert fra leserne av kunstkritiske tekster. Dette innebærer ikke med nødvendighet at kunstkritikeren totalt mister sin autoritet, men det betyr en radikal endring av denne autoriteten. På kunstkritikk.no befinner kunstkritikerne seg i samme «rom» og på samme «nivå» som sine lesere og kommentatorer. Terskelen for at leseren kan meddele sine synspunkter, er betydelig senket, og dette innebærer at debatter som ikke ville funnet sted i trykte medier, oppstår på nettet. Kunstkritikeren møter motstand og utfordringer. Kunstkritikeren må argumentere for sine vinklinger, valg og vurderinger. Dette kan på sitt beste bety at refleksjonsnivået i kunstkritikken heves. Det innebærer også at kunstkritikken ikke lenger er en avsluttet størrelse. Kunstkritikk blir en prosess og ikke et endelig produkt. Leif Høgshaug uttrykker dette poenget slik:

Den estetiske teorien i dag opphever i veldig stor grad skillet mellom kunstner og kritiker. Det å skrive om kunsten blir en kunstnerisk aktivitet, men slik har det vært i tidligere tider også. Kall det gjerne en arv fra romantikken. (...) Så kan vi lure på om nettmediet har en annen mulighet til å skape det dynamiske forholdet mellom kunst og kritikk, hvis vi fortsatt opprettholder den distinksjonen. Ta for eksempel kunstnere som kommenterer kritikken av sine egne verk. I papirmediene har jo det lenge vært ansett som brudd med god kutyme. Annerledes på Internett. Her åpner man for det. Det er nesten skuffende hvis det ikke blir noen kommentarer. Den publiserte teksten oppfattes som uavsluttet; teksten kan «fortsette» som diskusjon og innlegg. Det er jo slik suksessfulle nettsteder fungerer. Stadig interaksjon. «The never ending story».³⁸

Debattene som utspiller seg på kunstkritikk.no, viser også at det til dels er skarpe motsetninger som utspiller seg. Om vi kort henter fram igjen det tidligere viste debatteksempellet, ser vi hvordan dette kan se ut.

Her skal vi selvfølgelig ikke overse at de skarpe formuleringene (som på andre debattstrenger kan være langt mer sarkastiske) og motsetningene er en del av en sjargong som har utviklet seg. Kunstkritikk har likevel blitt noe det investeres tid og krefter i å debattere. Kunstkritikk er blitt noe det er verdt å kjempe om. Dette er utvilsomt en viktig kvalitet ved prosjektet kunstkritikk.no.

Tommy Olsson kommenterer:

04.02.2008

18:19

Med risk for å bli degradert ned til civilforsvar må jeg likefullt spørre – siden jeg ikke helt skjønner dette – hvor har jeg vært barnslig her? Jeg kan ikke huske at Berven direkte kom med noen innvendinger – legitime eller ikke – mot min "kritikk-mal" (jeg har da ingen mal, ikke egentlig). Har dette ikke egentlig mere med debatten om Jørgen Lund-skolen det refereres til rett etter? Og da må jo spørsmålet bli; hva har det med denne saken å gjøre? Barnslig er jo for øvrig, som jeg allerede tidligere nevnt, ett ord som nesten utelukkende blir brukt av kvinner for å beskrive en man som agerer selvstendig – så det er helt greit. Det er helt fint å mislike det jeg gjør og – det ville vært skummelt hvis alle likte det – men denne slurvete ufullstendige kommentaren virker ikke høre hjemme i denne konteksten og fremstår utelukkende som ondskapsfull. Jeg mener, Ingrid Berven har ett prosjekt der 12 kritikere blir intervjuet – er det da interessant å få vite at Vinje misliker den ene krittikern på grunnlag av en debatt fra året før? Jeg tror taxituren min har mer relevans, altså.

---

gitte sætre kommenterer:

09.02.2008

18:02

Gitte Sætre kommenterer den 9.februar:

Vinjes kritikk forteller om en kritikers forventning om at kunstneren skal være kritiker, hun etterspør en klarere og tydeligere stemme. Grepene til Berven svarer ikke til forventningene hennes. Når kunstneren velger å være verken synlig eller konkluderende kan det være ett sunnhetstegn, særlig i dette tilfelle hvor temaet er definisjonsmakt, enkelt mennesket, institusjonalisering mm. Hadde Berven gjort det som Vinje etterlyser hadde hun da ikke gjort det samme som det hun stiller seg undrende til, hadde hun da ikke gått i sin egen felle?

Hennes regi vitner om en tankerekke som jeg finner sympatisk, at noen finner det provoserende sier litt om hvor mange forventninger det finnes der ute. Det er kanskje som Berven hentyder, på tide å ta makten tilbake?

Pasjon og polemikk av Ingrid Berven gir oss muligheten til å tenke, i hvilken grad vi lykkes med interessante diskusjoner her på kunstkritikk.no er jeg ikke helt sikker på. Kanskje Hordaland kunstsenter inviterer til debatt på stedet?

Ingrid Berven kommenterer:

10.02.2008

23:57

Ingrid Berven kommenterer 10. februar 2008:

Ettersom dette forumet er slik utformet som det er, vil jeg benytte den muligheten jeg har til å svare på Lilly Vinjes kritikk.

Det er selvsagt vanskelig å være kunstner og begi seg inn på å svare en kritiker, men det er et par forhold som bør kommenteres. Det ene er at kritikerens forventning om enkelhet, skarp vinkling og tydelighet må stå for hennes egen regning. At jeg skulle ha til hensikt å gå inn i aktiv polemikk med

---

38 Jf. intervju med Leif Høghaug.

... og forbannelse

Imidlertid er debattfunksjonen på kunstkritikk.no også det som har voldt redaksjonen det største bryet helt siden oppstarten. Debattfunksjonen innebærer at nettsiden står åpent tilgjengelig for hvem som helst til å skrive hva som helst når som helst. Det er ikke slik som i en avis at kommentarer og debattinnlegg er innom en redaksjon for godkjenning, nedskjæring eller korrektur før den publiseres. Alle som har tilgang til Internett, har også mulighet til å legge ut sine egne ytringer på debattstrengene til kunstkritikk.no direkte. Innleggene kan også postes anonymt. Helt siden debattfunksjonen ble opprettet, har nettstedet vært arena for meningsytringer som har blitt oppfattet som irrelevante, irriterende og til dels krenkende, ofte fra anonyme innsendere. I årsrapporten for 2005 blir denne problemstillingen drøftet, og det går fram at redaksjonens ulike representanter har vært uenige om hvor strengt og aktivt debattstrengene skal redigeres:

Useriøse kommentarer og diskusjoner tok til ved nettstedets start, og det har vært en del uenighet i hvordan slikt bør håndteres. Men et av nettstedets viktigste mål har vært å styrke debatten om kunst. Derfor gjorde vi det fra begynnelsen av mulig for leserne å komme med kommentarer på alt som ble publisert. Ønsket var å skape en dialogisk kunstkritikk der kritikken ikke nødvendigvis ble stående som det siste og avgjørende ordet, men også fungerte som et utgangspunkt for en samtale. Men Internetts umiddelbarhet og ønsket om både seriøs og åpen dialog har vært en vanskelig balansegang for kunstkritikk.no.

Det presiseres imidlertid at:

Redaksjonen har alltid tatt hensyn til lovverket, og unngått personlige krenkelser på nettstedet. Alternativer som sletting av anonyme innlegg, oppmuntring til registrering, og redaktørens frihet til å fjerne eller styre innlegg er blitt foreslått og brukt som redskap til å holde diskusjonene innen visse grenser. På den andre siden har vi sett at noen substansielle debatter og refleksjoner har oppstått nettopp gjennom å la dialoger utvikle seg over tid og uten forstyrrelse, gjerne i uventede steder på nettsidene. Dette har skjedd til tross for, heller enn på grunn av, våre diverse forsøk på å initiere debatter. Det vil si at denne sosiale arenaen utenfor den offentlige synligheten nettopp var det som måtte til for å skape flere livlige og viktige debatter innen det norske kunstlivet.³⁹

Det åpne debattforumet representerer ifølge redaksjonen altså et tveegget sverd. På den ene siden har denne funksjonen generert noe av det

mest vitale tilskuddet til den norske kunstkritikken. Terskelen for å delta i debatter er lav, og dette har bidratt til å engasjere mange. På den andre siden har flere av debattstrengene blitt utsatt for en del utfall som mange oppfatter ikke bare som meningsløse, men også som frustrerende, frastøtende og avsporende. Frustrasjonen over de avsporende elementene på debattstrengene er også det som aller oftest trekkes fram som det mest negative ved kunstkritikk.no både i e-postintervjuene og i de personlige intervjuene.

I likhet med redaksjonen er det flere som påpeker at man er nødt til å akseptere mye man oppfatter som meningsløse og malplasserte ytringer for at de gode debattene også skal blomstre opp. Lav terskel er avgjørende for dette. Marit Paasche uttrykker det slik:

Måten man driver diskusjonsforum på, er noe man kontinuerlig må diskutere. (...) Man må tåle en viss andel skitt hvis forumet skal være operativt, «that's the way it works», men selvfølgelig er det forskjellige måter å organisere dette på. Det er jo noe som heter barnesykdommer, og det er jo klart at disse vil et nettsted etter hvert vokse seg fra.

Flere påpeker imidlertid at de syns at debattstrengene er blitt bedre. Enkelte knytter dette til at kunstkritikk.no byttet produksjonsplattform til underskog.no for å spare kostnader fra og med sommeren 2006 da den treårige kulturrådsbevilgningen løp ut. Siden underskog.no er et nettsted man ikke kan bruke uten å ha blitt invitert og ha etablert en egen profil/konto, er det heller ikke mulig å skrive anonyme innlegg derfra.

Nettstedets status

Et av målene som ble formulert i søknaden til Kulturrådet om midler til kunstkritikk.no, var, som vi har sett, at «nettstedet skal innarbeide seg som et «must» for folk i kunstbransjen, andre kunstinteresserte og folk som er interessert i samtidens visuelle kultur. Det bør kunne konkurrere med aviser som *Aftenposten*, *Dagbladet* osv. og dermed utfordre de etablerte kritikerstemmene.» I e-postintervjuene ble informantene derfor oppfordret til å rangere ulike medier for [kunstkritikk](http://kunstkritikk.no) etter kvalitet og viktighet. Spørsmålet er imidlertid blitt oppfattet noe ulikt blant informantene, og svarene kan ikke fullt og helt

39 Årsrapport for 2005.

sidestilles. Tanken var å få skribentene til å rangere ulike medier som publiserer kunstkritikker: kunstkritikk.no, Morgenbladet, Aftenposten, Dagens Næringsliv, Stavanger Aftenblad, Billedkunst, Kunsthåndverk osv. En del av informantene brukte imidlertid typer av medier som kategorier, altså dagsaviser, Internett, tidsskrift, utstillingskataloger osv. i sine rangeringer. Spørsmålsstillingen var her altså upresis og innebærer en metodesvakhet evaluator må ta på egen kappe. Her kan det nevnes at dagsaviser oftest ble nevnt og Internett nest oftest. Et par informanter framhevet dessuten at det ikke gir mening å rangere mediene, men at det er skribentene som egentlig burde ha blitt rangert. Dette synspunktet framhever altså betydningen av den individuelle skribentstemmen framfor den kunstkritiske profilen som kan knyttes til bestemte mediers redaksjonelle arbeid.

Blant de informantene som gjorde det jeg opprinnelig hadde tenkt med spørsmålet (25 informanter), kom kunstkritikk.no ut som det klart høyest rangerte mediet for kunstkritikk i Norge (12 førsteplasser, 6 andreplasser). På andreplass kom Morgenbladet (5 førsteplasser, 6 andreplasser), og på tredjeplass tidsskriftet Billedkunst (4 førsteplasser og 4 andreplasser). Det er verdt å nevne at svært få av dem som foretok rangeringer av denne typen, plasserte kunstkritikk.no langt ned på sine lister. Kunstkritikk.no har altså høy status, i alle fall blant sine egne skribenter. Det er imidlertid verdt å minne om at når rangeringen er foretatt av skribentene, altså aktører vi må forvente er av de mest aktive brukerne av nettstedet, forteller denne rangeringen lite om hvordan lesere eller andre aktører i den norske kunststoffentligheten oppfatter nettstedet. Det er en svakhet ved denne evalueringen at det ikke ble rom for å framskaffe et materiale som forteller oss hvordan andre brukere og eventuelle potensielle brukere av nettstedet oppfatter det. Vi skal likevel gå videre med å gjøre noen refleksjoner rundt nettstedets funksjon som kunstkritisk offentlighet.

En deloffentlighet

For å bestemme nærmere hva slags offentlighet kunstkritikk.no har bidratt til å skape, kan vi ta utgangspunkt i følgende spørsmål: Hvor stor lesergruppe har nettstedet? Hvem er det som kan føle seg

hjemme på dette nettstedet? Hva slags meningsdannelse og -utveksling er det som foregår her? Og til sist; i hvilken grad setter kunstkritikk.no dagsorden i andre medier?

Noen indikasjoner på hvor stor brukerskare kunstkritikk.no har, finner vi i antallet unike brukere av nettstedet. Lesertall ble i første omgang registrert inntil utløpet av den første treårsperioden. Ifølge årsrapporten hadde nettstedet for det siste halvåret av 2005 et gjennomsnittlig besøk på 391 unike brukere daglig.⁴⁰ Sommeren 2006 ble imidlertid tellefunksjonen koblet ut fordi prosjektet måtte driftes på et lavere budsjett. Fra og med sommeren 2007 er en tellefunksjon igjen satt i verk. I perioden fra august 2007 til og med januar 2008 er antallet unike brukere i snitt daglig en del lavere, nemlig 239. I tabellen under ser vi hvor mange unike brukere kunstkritikk.no har hatt per måned fra august 2007 til og med januar 2008 sammenlignet med tall for scenekunst.no og Ballade. På denne måten får vi et bilde av hvor «stort» kunstkritikk.no er som nettsted relativt til andre nettsteder som dekker bestemte kunstarter i norsk sammenheng. Her ser vi at Ballade framstår som en storebror i sammenhengen med nesten ti ganger så mange unike brukere som kunstkritikk.no i enkelte måneder. scenekunst.no er litt større enn kunstkritikk.no, men her er forskjellen mye mindre. Langt på vei gjenspeiler disse forskjellene det styrkeforholdet vi så i Cecilie Lunds undersøkelse (Lund 2000) i det første kapitlet av denne rapporten. Ifølge Lund er musikk den kunstarten som får desidert mest spalteplass i dagspressen, både i det generelle kulturstoffet og i kritikkene. Scenekunst får noe mer enn billedkunst, men her er ikke forskjellen så stor. Samtidig er det viktig å understreke at de tre nettstedene vi har valgt å sammenligne her, har ulike redaksjonelle ressurser og ulik profil.

Flere av informantene som har deltatt i evalueringen, peker på at kunstkritikk.no nok ikke er noen stor offentlighet, men at nettstedet tross alt fungerer som en vesentlig deloffentlighet i norsk kunstliv. Ina Blom framhever at informasjonsutvekslingen og debattene i kunstmiljøet er utvidet og intensivert gjennom kunstkritikk.no:

Det som er den klare fordelten med det; altså hvem var det som leste de ulike kunstitidsskriftene tidligere? – Det var jo folk internt i miljøene, først og fremst. Det som har skjedd

40 Jf. årsrapport for 2005.

Tabell 1 Antall unike brukere per måned for nettstedene: kunstkritikk.no, scenekunst.no og Ballade.

	Aug.-07	Sep.-07	Okt.-07	Nov.-07	Des.-07	Jan.-08
kunstkritikk.no	5237	7464	7543	7582	7208	8928
scenekunst.no	8733	10 307	10 872	10 808	8792	10 791
Ballade	57 775	59 711	70 741	71 424	59 024	72 194

med kunstkritikk.no er at de interne debattene er blitt intensivert, de har blitt tverr-regionale på en helt annen måte enn før, og jeg tror mengden av ting man får snakket om og informert hverandre om, er større. Og jeg tror nok at kvaliteten på debattene også er hevet litt som resultat av det. Om kunstkritikken av den grunn når så langt utenfor seg selv, det er jeg ikke så sikker på.

Flere ser ut til å dele dette synspunktet. Kunstkritikk.no har ikke nødvendigvis nådd ut til den store hop, men nettstedet har en viktig funksjon for dem som allerede er kunstinteresserte, for ikke å si kunst-kritikkinteresserte. Marit Paasche framhever imidlertid for sin del at kunstkritikken med kunstkritikk.no nå har forlatt en fase som marginal offentlighet og oppnådd status som en deloffentlighet:

Si at det kanskje er rundt 2000 som leser kunstkritikk.no. Det er klart det er en liten deloffentlighet, men den er samtidig ikke så liten at man kan kalle den marginal lenger. Og det kunne man faktisk kalle kunstkritikkmiljøet før. Veldig marginalt. Slik sett har nettstedet hatt en funksjon. Samtidig kan man jo heller ikke stikke under en stol at 2000 mennesker er en deloffentlighet da. Poenget er at vi må jobbe for at denne offentligheten skal bli større. Vi må jobbe for å synliggjøre at det som kommer fram på kunstkritikk.no, også har verdi for en mye større offentlighet. Det syns jeg er viktig!

Paasche antyder her at potensialet for å utvide brukergruppen kanskje ikke er tatt helt ut. Dette poenget er det flere informanter som peker på. Enkelte knytter det manglende gjennomslaget i en større leserkrets til det de oppfatter som å være en noe intern og utilgjengelig kommunikasjonsform. En av informantene fra e-postintervjuene svarer for eksempel følgende om den redaksjonelle linjen til nettstedet:

Den er konsekvent og stringent, og nokså vanskelig tilgjengelig, hvis man ikke er kjent med denne delen av kunstområdet fra før. Det kan fort bli både monotont og internt, fordi stoffet følger samme mal/lest (ofte litt lange tekster) og sakene ikke presenteres innbydende nok for de som er (helt

uinnvidde eller bruker et mer tradisjonelt kunstbegrep (de vil ha mindre mulighet til å «kjenne seg igjen» i landskapet).

Informanten mener altså at sakene på nettstedet henvender seg til en begrenset lesergruppe. Om vi for eksempel tar utgangspunkt i ingressene til de tre øverste hovedopplagene på nettsida 13. februar 2008, ser vi at tekstene gir nokså klare signaler om at kunstkritikk.no først og fremst er et spesialistforum:

Hvordan kan det ha seg at stilbegrepet har forsvunnet fra kunstdiskursen, samtidig som kunsten i økende grad beskjeftiger seg med hvordan livet i økende grad er formet, designet og stilisert? Ina Blom svarer med å lansere et radikalt omdefinert stilbegrep: *The style site*.⁴¹

Med et nødskrisk blir den historisk ladete bronzen feste- punkt for Wolgers lengsel etter aura og poetisk overskridelse.⁴²

Utstillingen etterlyser kritikken som motmakt, og vil at kritikkbegrepet skal diskuteres, men den kommer i liten grad med argumenter til en slik diskusjon.⁴³

Her ser vi at de problemstillingene som løftes fram, og den språklige stilen primært retter seg mot en nokså spesialisert lesergruppe. Du bør være innforstått med kunstspesifikk terminologi, besitte referanser innen kunstteori og -historie og være rimelig oppdatert på samtidskunst for at disse ingressene skal gi mening. Ingressene befinner seg langt fra tabloidenes måte å formulere og vinkle saker med tanke på å fange lesernes interesse.

Samtidig var en av målsettingene for prosjektet da det ble startet opp, at «[n]ettstedet skal skape en bredere og mer levende kunstdebatt i norsk offentlighet (som i neste omgang kan bli fanget opp av de vanlige mediene)». En av ambisjonene var altså å sette dagsorden ikke bare på eget nettsted, men også i andre medier. Kunstkritikk.no skulle altså ikke bare fungere som en isolert offentlighet, men ha armer inn i andre og mer allmenne medieoffent-

41 «Everything but the style» av Trude Schelderup Iversen, 13.02.08.

42 «Kunst med et nødskrisk» av Erling Moestue Bugge 08.02.08.

43 «Mikrofonstativ og overflatebehandling» av Lilly Vinje 31.01.08.

ligheter. På dette punktet ser det ikke ut til at prosjektet har lyktes i særlig grad. I intervjuene har det ikke kommet fram eksempler på saker som har startet på [kunstkritikk.no](http://www.kunstkritikk.no) og som har blitt tatt opp av andre medier. Flere informanter uttrykker snarere at dette er et savn. Det er særlig to synspunkter som går igjen i denne forbindelsen. For det første blir den manglende rollen [kunstkritikk.no](http://www.kunstkritikk.no) har hatt i å sette dagsorden i andre medier, forklart med at nettstedet ikke har prioritert å bruke ressursene på gravejournalistikk. For å utvikle saker som kan ha interesse i andre og mer allmenne medier, er det ifølge flere informanter nødvendig at den eller de som jobber med slike saker, får tid og ressurser av et langt større omfang enn det honoraret [kunstkritikk.no](http://www.kunstkritikk.no) vanligvis gir. For det andre er det en del informanter som skulle ønske at redaktøren hadde kommet med tydeligere meningsytringer som kunne skape interessante debatter. Flere oppfatter redaktøren som anonym og mener at noe av potensialet nettstedet har til å skape interesse for kunstdiskusjoner utover sin egen arena, av denne grunn ikke er blitt hentet ut. For å illustrere hvordan en mer profilert redaktør med tydelige meningsytrin-

ger kunne fungert, vises det til Samtidens rolle i offentligheten under Knut Olav Åmås' redaktørperiode.

Forholdet mellom å nå en stor leserskare på den ene siden og fungere som et spesialistforum på den andre er trolig en av de viktigste utfordringene [kunstkritikk.no](http://www.kunstkritikk.no) står overfor når det gjelder å oppnå legitimitet i den offentlige kulturpolitikken. Den kanskje viktigste legitimeringsformen i kulturpolitikken handler om å gjøre kultur tilgjengelig for flest mulig. Hvor stort nedslagsfelt et prosjekt har, kan derfor ha avgjørende betydning for hvor innstilt kulturpolitikere er på å sørge for prosjektets understøttelse. På den andre siden kan en tilpasning til denne legitimeringsformen innebære at nettstedet mister noe av den funksjonen som spesialistforum som det har per i dag. Og det er verdt å minne om at nettstedet har avgrenset sin målgruppe til «det kunstinteresserte publikum, kunstnere, fagpersoner og kunstlivet ellers». ⁴⁴ Som vi har sett i dette kapitlet, er dette en av de viktigste gevinstene av prosjektet. [Kunstkritikk.no](http://www.kunstkritikk.no) har bidratt til å skape større mangfold i kunstkritikken og mer dynamikk i de kunst-kritiske debattene.

---

44 Jf. beskrivelse på prosjektets hjemmeside, <http://www.kunstkritikk.no/about>

Oppsummering og innspill til diskusjon

I tråd med mandatet fra Kulturrådet har denne evalueringen rettet søkelyset mot to problemstillinger:

1. For det første har evalueringen fokusert på spørsmålet om hvorvidt kunstkritikk.no har bidratt til å rekruttere nye kunstkritikere.
2. For det andre har oppmerksomheten vært rettet mot hvilken betydning nettstedet har hatt for utviklingen av kunstkritikken generelt og for kvaliteten på kunstkritiske bidrag.

Evalueringen har i forlengelsen av disse problemstillingene reist spørsmålene om hva det innebærer at prosjektet har foregått i nettmediet, og hva slags kulturell offentlighet som er skapt i og med kunstkritikk.no. I dette siste kapitlet vil jeg oppsummere noen hovedpunkter i evalueringen og peke på noen problemstillinger som bør stå sentralt i diskusjonen om hvorvidt og hvordan prosjektet bør videreføres. Her bør prosjektet også sees i sammenheng med kulturpolitikken på området for øvrig.

Hovedpunkter i evalueringen

La oss oppsummere noen hovedpunkter i denne evalueringen:

- Kunstkritikk.no har i perioden fra oppstarten høsten 2003 til og med høsten 2007 i gjennomsnitt publisert 2,5 kunstkritiske artikler ukentlig. Dette er i samsvar med måltallet som lagt til grunn da det ble søkt om midler til prosjektet. Publiseringstakten har imidlertid variert noe underveis. Mens 2005 var et toppår, har publiseringstakten gått ned i 2006 og 2007. Generelt er det grunn til å hevde at produksjonen i prosjektet, målt i kvantitative størrelser, er god når vi tar størrelsen på bevilgningen til prosjektet i betraktning.
- Kunstkritikk.no har engasjert godt over 100 skribenter. Skribentene på kunstkritikk.no er nokså unge, det vil si stort sett under 45 år, og de bor i stor grad i «sentrum», det vil si i Oslo-området. I tråd med ambisjonene for prosjektet er det relativt stor spredning i kompetansen til skribentene som er blitt engasjert.
- Kunstkritikk.no har lyktes med å få fram nye og flere stemmer i den norske kunstkritikken. Samtidig viser evalueringen at omfanget av den kunstkritiske praksisen til skribentene i mange tilfeller er svært lite. Det er mange som skriver litt, men få som skriver mye.
- Kunstkritikk.no har i ikke ubetydelig grad fungert som rekrutteringskanal til andre medier.
- Skrivekursene som var tenkt som en integrert del av prosjektet, synes å være vellykkede i og for seg, men har i praksis vært lite koblet til redaksjonens arbeid med rekruttering av skribenter.
- Det er en oslodominans i utvalget av utstillinger som blir anmeldt på nettstedet. Mange av informantene i denne evalueringen oppfatter dessuten utvalget av utstillinger som «avantgarde».
- Gjennom å øke den kunstkritiske stoffmengden ser kunstkritikk.no også ut til å ha økt mangfoldet av kunstkritiske tekster. Blant annet åpner nettmediet for lengre tekster enn hva avisene gjør.
- Kunstkritikk.no har gjennom debattfunksjonen bidratt til intensivering av den kunstkritiske debatten og til problematisering av hva kunstkritikk er for noe. Blant annet er kunstkritikerens tradisjonelle autoritet blitt problematisert.
- Den åpne debattfunksjonen på nettstedet har samtidig skapt frustrasjon og problemer i pro-

sjektet. Useriøse bidrag og en til tider ubehøvlet debattkultur har betydd at en del relevante fagfolk har valgt å ikke bruke nettstedet. Problemene ser imidlertid ut til å ha blitt noe mindre i det siste.

- Skribentene rangerer kunstkritikk.no svært høyt sammenlignet med andre medier for kunstkritikk.
- Kunstkritikk.no fungerer først og fremst som et spesialistforum for dem som behersker kunstspe- sifikk terminologi, besitter referanser innen kunstteori og -historie og er rimelig oppdaterte på samtidskunst.

Innspill til diskusjon

Til diskusjonen av hvorvidt og hvordan kunstkritikk.no skal videreføres, vil jeg trekke fram noen problemstillinger. En viktig ambisjon for kunstkritikk.no har vært å utvikle nye stemmer i den norske kunstkritikken. Denne evalueringen har vist at kunstkritikk.no har engasjert mange skribenter, men at flesteparten har svært liten kunstkritisk aktivitet. Ideen om å satse mer konsentrert på noen skribenter i en periode, som redaksjonen for øyeblikket har slått fra seg, bør kunne diskuteres som en mulig strategi for å sikre noen skribenter en sjanse til å opparbeide sin kompetanse systematisk over noe tid. Det bør også diskuteres hvilke forståelser av kunstkritikerrollen som har preget prosjektet, og om dette har vært begrensende for hvilke rekrutteringsstrategier som har stått fram som legitime. Samtidig bør spørsmålet om rekruttering av kunstkritikere diskuteres i en større kulturpolitisk sammenheng.

For det er slett ikke sikkert at et prosjekt som kunstkritikk.no kan fungere som eneste tiltak for å heve den norske kunstkritikken. Det er en kjensgjerning at kunstkritikken i svært liten grad har blitt fokusert på og tilgodesett i den offentlige kulturpolitikken (Solhjell 2005). Lenge har den eneste muligheten kunstkritikere har hatt innenfor den statlige bevilgningspolitikken, vært reise- og studiestipend av forholdsvis beskjeden størrelse. Imidlertid ble det avsatt midler til ett ettårig arbeidsstipend for kritikere på statsbudsjettet for 2007. Dette stipendet skal dekke kritikere innen alle kunstarter og kan således rullere mellom kunstartene fra år til år. Om kritikere innen billedkunst hadde en kontinuerlig sjanse til å motta slike arbeidsstipend, kunne det tenkes synergier mot et prosjekt som kunstkritikk.no.

Vi har sett at kunstkritikk.no først og fremst fungerer som et spesialistforum og er lite orientert mot å nå de brede lag av befolkningen. I den videre diskusjonen bør en diskutere hvorvidt profilen bør gjøres noe mer allmenn og eventuelt hvordan en kan gå fram for å få til dette. Sett i lys av kulturpolitikkenes kjerneverdi – tilgjengelighet – vil trolig en noe mer åpen profil øke prosjektets legitimitet. Samtidig bør en diskusjon om dette ta hensyn til at det å forholde seg til flere målgrupper er en krevende øvelse som det kan være vanskelig å lykkes med. Hvor langt en bør gå i å gjøre nettstedet «tilgjengelig» for bredere lesergrupper, er dermed ikke opplagt. Imidlertid kan nettstedet styrke sin rolle som dagsordensetter i andre medier om det prioriteres ressurser til det. En slik strategi kan realiseres relativt uavhengig av om en velger å åpne profilen på nettstedet.

Referanser

- Abbott, Andrew (1988): *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labour*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Bech-Karlsen, Jo (1991): *Kulturjournalistikk. Avkobling eller tilkobling?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Becker, Howard S. (1982): *Art Worlds*. Berkeley: University of California Press.
- Bourdieu, Pierre (1992): *Texter om de intellektuelle*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag.
- Bourdieu, Pierre (1993): *The Field of Cultural Production*. Cambridge: Polity Press.
- Danto, Arthur C. (1964): «The Art World», s. 571–584 i *Journal of Philosophy* 61 (19).
- Dickie, George (1974): *Art and the Aesthetic*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Duve, Thierry de (2003 [1996]): *Kant etter Duchamp*. Oslo: Pax Forlag.
- Elstad, J.I./Pedersen, Kj. R. (1996): *Kunstnernes økonomiske vilkår. Rapport fra Inntekts- og yrkesundersøkelsen blant kunstnere 1993–94*. INAS-rapport 96:1.
- Engberg, Jens (2004): «Hvad er kulturpolitikk?», s. 24–42 i *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift* 1/2004.
- Habermas, Jürgen (1997 [1962]): *Borgerlig offentlighet*. Oslo: Gyldendal.
- Kulturdepartementet (1997): *Kunstnarane*. St. meld. nr. 47 (1996–97).
- Kultur- og kyrkjedepartementet (2003): *St. meld. nr. 48 (2002–2003) Kulturpolitikk fram mot 2003*.
- Lindberg, Ulf, Gestur Gumundsson, Morten Michelsen og Hans Weisethaunet (2005): *Rock Criticism from the Beginning. Amusers, Bruisers & Cool-Headed Cruisers*. New York: Peter Lang.
- Lund, Cecilie Wright (2000): *Kritikkens rom – rom for kritikk? Kulturstoffets rolle i dagspressen*. Oslo: Norsk kulturråd, rapport 21.
- Mangset, Per (1997): *Kulturskiller i kultursamarbeid. Om norsk kultursamarbeid med utlandet*. Oslo: Norsk kulturråd.
- Mangset, Per (1998): *Kunstnerne i sentrum. Om sentraliseringsprosesser og desentraliseringspolitikk innen kunstfeltet*. Rapport nr. 11, Oslo: Norsk kulturråd.
- Mangset, Per (2004): *Mange er kalt, men få er utvalgt*. Rapport nr. 215, Telemarksforskning-Bø.
- Røssaak, Eivind (2005): *Selviaktakelse – en tendens i kunst og litteratur*. Oslo: Norsk kulturråd/Fagbokforlaget.
- Røyseng, Sigrid (2004): «Kulturpolitikken doxa», s. 101–115 i Røyseng, Sigrid og Dag Solhjell (red.): *Kultur, politikk og forskning*. Festskrift til Per Mangset på 60-årsdagen. Bø i Telemark: Telemarksforskning-Bø.
- Solhjell, Dag (1995): *Kunst-Norge. En sosiologisk studie av den norske kunstinstitusjonen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Solhjell, Dag (2005): *Kuratorene kommer. Kunstpolitikk 1980–2006*. Oslo: Unipub.

Vedlegg

Spørsmålsliste. E-postintervjuer med skribentene på kunstkritikk.no.

1. Hvor bor du?
2. Hvilket år er du født?
3. Hvilken utdanning har du?
4. Hva slags arbeidssituasjon har du? (frilans, fast jobb, deltid og lignende)
5. Hvilke(t) yrke(r) har du utover å være kunstkritiker?
6. Hvor mange kritikker har du skrevet i løpet av 2007?
7. Hvor mange av kritikkene du har skrevet i 2007, har du levert til kunstkritikk.no?
8. Hvor stor andel av din samlede årsinntekt kommer fra ditt virke som kunstkritiker?
9. Hvor lenge har du regelmessig skrevet kunstkritikker?
10. Har ditt arbeid for kunstkritikk.no ført til at du har fått oppdrag som kunstkritiker i andre medier? I så fall hvilke medier?
11. Hvor ofte besøker du kunstkritikk.no, og hvordan bruker du nettstedet?
12. Hvilke medier mener du er viktige for norsk kunstkritikk? Kan du rangere dem etter viktighet og kvalitet?
13. Hvordan vil du beskrive den redaksjonelle linjen til kunstkritikk.no når det gjelder kritikker?
14. Hvordan vil du beskrive den redaksjonelle linjen til kunstkritikk.no når det gjelder debatter?
15. Hvordan vil du beskrive utvalget av utstillinger som blir kritisert av kunstkritikk.no?
16. Hva slags veiledning har redaksjonen ytt i forbindelse med tekster du har skrevet på kunstkritikk.no? Og hvor godt fornøyd er du med denne veiledningen?
17. Hva mener du kjennetegner en god kunstkritikk?
18. Hvordan vurderer du kvaliteten på kritikkene på kunstkritikk.no? Og i hvilken grad mener du kunstkritikk.no har bidratt til å heve kvaliteten på norsk kunstkritikk?
19. Hva slags kompetanse mener du en kunstkritiker bør ha?
20. Har du deltatt på skrivekurs i regi av Kritikerlaget (kurs med Ove Dalen, Gro Dahle og Eivind Røssaak i 2004–2005)? Om du har deltatt på et av disse kursene, hvilket utbytte hadde du av deltakelsen?
21. Hva vil du trekke fram som gode sider ved kunstkritikk.no?
22. Hva vil du trekke fram som dårlige sider ved kunstkritikk.no?
23. Har du andre synspunkter på kunstkritikk.no som du finner relevant for en evaluering av prosjektet?